

אהלי טהרות

מסכת כלים פרק ט"ז מ"ה-מ"ח

פרשת חקת תש"פ

משולחן מלכים

דין קורות סוכה לקבלת טומאה

הנה ידוע דעת החזו"א להחמיר בענין מעמיד בדבר שפסול מלסכך בו דמעמיד דמעמיד הוא בכלל מעמיד, ועל כן נהגו המדקדקים לעשות סוכה מקורות של עץ שנעוצים זב"ז בחריצים ללא מסמרים. ויש שעוררו שלכאור בקורות שיש בהם חריצים העשויים לקבלה, יש לחוש בהם שמקבלים טומאה כדין כלי עץ שיש לו בית קיבול, ונמצא הסכך עומד בדבר המקבל טומאה, וע"ז נסוב המכתב שלפנינו.

שאלה: בענין קורות הסוכה שיש בהם חריצים במטרה לקבל ע"י החריצים כלונסאות להעמיד הסכך, באופן שמעמידים הקורות על הקרקע אבל אין מחברים אותם לקרקע, ואחרי סוכות מפרקים הכל. והגדון אם קורות אלו דינם ככלי קיבול הראוי לקבל טומאה. ושח לי הגר"י מנת שליט"א שדן לפני מעב"ת בזה שדין הקורות היות שמשמשים עם הקרקע אינם מקבלים טומאה כמבואר במשנה כלים פ"א מ"ב, והריני להציע מה שעלה לי בזה אחר העיון.

בשו"ע יו"ד סי' ר"א סמ"ח מבואר דמשמש עם הקרקע היינו דוקא במחובר לקרקע, אלא בדמיתוי דנגר של דלת אע"פ שאינו מחובר נמי חשיב משמש עם הקרקע, וביאר בחזו"א מקואות קכ"ו ט' ד"ה יו"ד, דחלוק דין צנור מנגר, דצינור משמש שימוש עצמי אלא דסדר

תשובה: יקרתו הגיעני וראיתי דבריו, ויפה העיר.

הנה ענין זה צ"ע בעומקא דשמעתתא ובבחינת דקות החילוקים בזה, ול"ע. ואכתוב מה שחשבתי לפו"ר בזה, דאולי שימוש הקורות לקבלת הכלונסאות לא דמי לצינורות, דהתם אין להם שימוש כלל עם הקרקע, דשימושם הוא נפרד, אלא ששימושם הוא כשהם מחוברים עם הקרקע, ומשא"כ שימוש הקורות הנ"ל עיקר שימושם הוא לשם היותם בצורה זו חלק מבנין המשמש בתפקיד בית לז' ימים, ועיקר שימוש בית הוא שימוש עם הקרקע, [ויל"ע סוכה ל"א א'] ולהכי אולי ניתן לחשבם כמשמשים עם הקרקע שימוש משותף. [ויל"ע בחזו"א יו"ד קכ"ו סק"ט שהוזכר במכתבו דמר, ד"ה ואם (ויעו"ש ד"ה ומיהו, ודו"ק) וצ"ע שם] ולא בעי "את" ממש בדוקא. וצ"ב².

גם יתכן, אולי, דצורה הנ"ל לאו שם כלי עלי, אלא צורת בניית בית³. גם יש לעי' בזה בגדרי מטלטל מלא וריק⁴.

חידושי מרן הגרד"ל שליט"א סוכה סי' ו'

קמא ח"ב סי' מה שחזיק ד' הפמ"ג להקל).

3 הרמב"ם פ"ה מכלים ה"ה כתב, הוצין שאורגין מהן כתבנית מגורה גדולה שאורגין בה החיטים טהורה שאין תורת כלי עליה (היא חסינה האמורה בכלים פט"ז משנה ה'). וכתב בזה הגרד"ל, לכאור תרי מילי הם, צורת כלי שהוא רק בכלי עץ, ותורת כלי שהוא דין בכל הכלים. וענין תורת כלי (שחסרה מגורה גדולה היינו) שהשימוש בה הוא שימוש כבית, וגם דומה לו בצורתו, ולא כשימושי כלים.

4 ע"י בספר דבר שמועה להגר"ר דב ויינטרוב (ח"ב סוכה סי' לו) שהחזו"א הורה בכעין זה שאין הנקבים בקורות הסוכה גורמים שייחשב מעמיד בדבר המקבל טומאה. כי הוא כלי העשוי לנחת, ועוד שהוא דרך בנין. עכ"ל. ובחידושי סוכה שם כתב הגרד"ל בענין זה ודו"ק לפי ראב"ד בזה ולא עיינתי כעת עכ"ל. והיינו שיטת הראב"ד בהשגות כלים פ"ג ה"א, שכלי עץ שאינו מקבל ארבעים סאה אף שעשוי לנחת מקבל טומאה אם לא שיש איסור בטלטולו. ולפי דבריו לכאור לא יחשבו עצי הסוכה עשויים לנחת שהרי אינם מקבלים ארבעים סאה ואין איסור לטלטל את הסוכה. אמנם ע"י חזו"א שם סי' כא סק"ו שהוכיח מדברי הראב"ד פ"ה ה"ה שבכלי שאין יוצא בו עשוי לטלטל מודה שהוא עשוי לנחת. ולפי"ז י"ל שהסוכה אינה עשויה לטלטל. וע"ש עוד סי' כ סק"יב. ועי' כס"מ שתמה מה איסור יש בטלטול כלי המקדש. ובפנ"י שבת דף פד פירש דברי הראב"ד בדרך אחרת ולפ"ז אינו שייך לנד"ד. ועי' חזו"א כלים סי' כ סק"ט שהטלטול שלא לצורך הוא ביזוי כבוד ואסור, ולכאור אי"ז איסור ממש. ועי' לפ"ז בסוכה אם מותר לסותרה שלא לצורך.

1 ע"י שם שהבונה סוכתו ברשות חבירו או ברה"ר היא סוכה גזולה למ"ד קרקע נגזלת, ולר"א פסולה מצד לכה. והנה לא נתפרש שסוכה צריכה קרקע (ולא דרשו אלא לסכך ודפנות), ומהכ"ת שצריך שתהיה שלו. ומבואר שעיקר שימוש בית הוא עם קרקע לכה קרקע היא חלק מהסוכה. ובחידושי סוכה על המשנ"ב סי' תרל"ח סעי' א' דן הגרד"ל במה שאמרו עצי סוכה אסורין כל שבעה, אם קרקע הסוכה נאסרת כדפנות הסוכה, כיון שבלעדיה אין הכשר לסוכה ע"י סוכה דף י'. בדין סוכה שע"ג סוכה (שהעליונה כשירה רק אם רצפתה ראויה לדירון), ועי' חזו"א ב"ק סי' ט"ו ס"ק י"ט ד"ה נראה עכ"ל. ובחזו"א שם כתב במה שאמרו בסוכה דף לא. שאם עשה סוכה ברה"ר היא סוכה גזולה, דכל שהקרקע גזולה אף שהסכך והדפנות שלו פסולה אי קרקע נגזלת, וכן לר"א פסולה משום חסרון לכה שאם אין קרקע אין סוכה עכ"ל.

2 ובחי' הגרד"ל (סוכה סי' ו') הוסיף בזה וז"ל אבל יל"ע בעיקר דין כלי קיבול המשמש את הקרקע. דבחו"א יו"ד קכ"ו ד' (ד"ה ובד"ח) כתב לענין אביק דטמא מדרבנן טומאה קלה אף דנעשה לשמש עם הקרקע. וע"ש להלן סק"ד ד"ה ולהאמור לענין פקק של עץ שחרז בו מקל להיות לו יד להכניס ולהוציא חשיב כלי קיבול ומק"ט אך אם עשאו מתחילה לסתימת המקוה הוא טהור מדין עשאו לשמש עם הקרקע. וצ"ב. ועי' באה"ל ר"ס תר"ל בשם הגר"א (ומקור דבריו הוא מהריטב"א) בדבר המק"ט מדרבנן לא גזרו להעמיד בהם, ובמ"ב סי' תרכ"ט כ"ה כתב דכלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר י"א דמק"ט מדרבנן דדמי לבית קבול ואין להניחו על הסכך להחזיקו. ויש לחלק בין פסול דעיקרו מה"ת לפסול דעיקרו מדרבנן ועי' פמ"ג (שם א"א סק"א שצידד להקל כדברי ביאה"ל הנ"ל וסיים שיר"ש יחמיר ע"ע). שו"ר כס"מ כ"ח החדש לרע"א (ע"י כ"ח

עיוני כלים

הגאון הגדול ר' בונים שרייבר שליט"א

פרק ט"ז משנה ה'.

פטילייה טמאה וחסונה טהורה, פ"י הר"ש דפטילייה הוא קופה לגרורות וחסונה הוא קופה העשויה מהוצין, ולא ביאר טעם החילוק ביניהם, והרמב"ם בפ"ה הל"ה כתב הטעם בחסינה לפי שאין תורת כלי עליה, ולא פירש למה, אמנם בלשון הרמב"ם בפ"ה מ"ב מבואר דהוא כעין בית, והנראה בס"ד מבואר בזה חידוש דהגם דבא במדה הוא הנקרא בית מ"מ כל שצורת שימושו הוא צורת שימוש דבית ולא דכלי כגון מחסנים וממגורות וכיו"ב אזי במהותו אינו כלי אלא בית גם אי לית ל"י מ"ס, והראב"ד שם כתב הטעם מפני שאינה עשויה לטלטל כלל, וצ"ב דהא הראב"ד גופי' ס"ל בפ"ג דאם אין איסור לטלטלה טמאה

המשך בצמ"ג

הגאון הגדול ר' איתמר גרבז שליט"א

פרק ט"ז משנה ה'

פטילייה טמאה וחסונה טהורה.

כתב הרמב"ם בפירושו דחסינה היא קופה גדולה דומה לבית ושמים בה תבואה, ובפ"ה מכלים (ה"ה) כתב הרמב"ם הוצין שאורגין מהן כמו קפיפה שמניחין בה התאנים וכיו"ב מתמאמה, ושאורגין מהן כתבנית מגורה גדולה שאורגין בה החטים טהורה שאין תורת כלי עליה, ולכאור כוונתו במ"ש שאין תורת כלי עליה, דלית לה צורת כלי (1) אלא צורת בית, וכשיטתו דכלי עץ אינו נטמא אא"כ צורת כלי עליו, וכש"כ שם הרמב"ם בריש הפרק, [ולפ"ז מוכח דגם בשיש לכלי ב"ק צריך שיהא לו צורת כלי, ועיין לעיל פט"ו מ"ב מש"כ בזה], ודוחק לפרש בכוונתו

המשך בצמ"ג

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדין משמשי משמשיו של אדם

בכלים פט"ז מ"ז תנן, זה הכלל אמר רבי יוסי, כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, טמא. וכל שאינו אלא בשעת מלאכה, טהור. והנה אאמ"ר הגאון וצ"ל חקר בהך דינא דכלי עץ פשוט המשמש את הכלי המשמש את האדם מקבל טומאה, אם הוא משום דעל ידי שימושו את הכלי המשמש את האדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה הרי הוא נעשה כמו עצם הכלי, והרי הוא מקבל טומאה כמותו, או דמה דמשמש את הכלי המשמש את האדם בתדירות, בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה, משווי ליה שם כלי מצד עצמו.

ואמר אאמ"ר הגאון וצ"ל, דהך מילתא פלוגתא דרבוותא היא, דבדברי הרע"ב בפירוש המשנה כאן ד'חשיב ככלי גופיה לקבל טומאה, מבואר להדיא דנקט כהצד הראשון

המשך בצמ"ג

המשך מעמ' א'

אע"פ שעשויה לנחת, וכתב החזו"א דהכא הוא סוג כלי כזה ששום אדם אינו עושהו לטלטל, והיינו כדנתבאר בס"ד לעיל דגם להראב"ד א"צ דוקא שיהא בו איסור אלא דכל שעיקר שימוש עומד לנחת טהור.

סגנויות של עליון טהורות של נצרים טמאות, פי"ה הר"ש דסוגנויות היינו שעושין כמין כפיפה קטנה מן העלים ומכסין בה פירות ואינה אלא מלאכת עראי, ותמוה לכאור דלמ"ל למעמא דהוא מלאכת עראי תיפול"ל דאינה עשויה לקבלה והמשמש כפוי אינו כלי קיבול, והרא"ש פי"ה באמת דהוא עשוי לקבלה ולדבריו לכאור באמת הטעם מחמת דהוא עראי בעלמא, אבל להר"ש אכתי צ"ב, אכן בלשון הרמב"ם מבואר דהוא חיפוי סביב הפירות וזהו גם כוונת הר"ש.

חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור, והטעם לפי דבכה"ג הוא מלאכת עראי, ומבואר ברמב"ם הל"ז דגם אם יכול להניחו אבל חישב להשתמש ולזרוק טהור, וכן הקרן שהוא משתמש בה ומשליכה אינה מקב"ט ואם חישב עליה מקב"ט, והיינו דהגם דבמהותו הוא ראוי לשימוש קבוע מ"מ כל שאינו מחשב לו להשתמש בו באופן קבוע ל"ש כלי דאי"ז נחשב מיוחד לשימוש.

משנה ו'.

קסי' של זורי גרנות של הולכי דרכים של עושי פשתן טמאה אבל של צבעים ושל נפחים טהורה ר"א אף של גרוסות כיו"ב זה הכלל העשוי לקבלה טמא מפני הזיעה טהור, הנה הרמב"ם בפ"ז הל"ה ביאר דהיכא דעשוי לקבלה כדי שלא יכהו קוץ וכדי שיאחו יפה יפה מקב"ט אבל היכא דעשוי כדי שלא יפסד הדבר שמתעסק בו בזיעת ידיו ה"ז אינו מקב"ט, וצ"ב מאי נ"מ בסיבת קיבולו אבל סו"ס בית יד זה הא מקבל מה שבתוכו, וביותר דבפיה"מ לא הזכיר כלל שיאחו יפה יפה אלא רק שלא יכהו הקוץ, וזה ודאי צ"ב דמאי נ"מ שלא יכהו הקוץ או שלא יפסד בזיעה, וגם תמה בסדר"ט דבפיה"מ כתב דכדי שלא ימנעו הזיעה מהחזיק הכלי אינו מקב"ט ומה בין זה לרישא שהוא כדי שיאחונו יפה יפה, והר"ש כתב דהוא להקיר את בשרו שלא יזיע, ומשמע דאינו לצורך הדבר הניטל אלא לצורך עצמו ואמנם גם בזה צ"ב דסו"ס הוא מקבלו, ומה בין זה לבין כף העשוי לקבל ולא אמרי' דמה שאינו מקבלו ביד הוא כדי שלא יפסד ולא יתנף, והראב"ד בפ"ג מטו"א הלי"א פי' דהוא עור שלובש על בגדיו וזוה החילוק הדוורה לובשו על בגדיו כדי שלא יתחברו בהם הקסמין והקש והמוץ והאבק וכו' אבל בשל צבעים ונפחים הוא עשוי לניגוב הזיעה, ולפי"ז נחא, והגר"א כתב כעין הראב"ד אלא שפי' שהוא כיסוי שלובשים על הפנים וזה כדי לקבל המוץ וזה כדי לקנח הזיעה וג"נ נחא כהנ"ל, והרע"ב כתב דמפני הזיעה טהור דהוא תשמיש עראי, ולא ביאר אמאי הוי זה תשמיש עראי, אבל הביאור בזה נראה בס"ד, דכל בית קיבול שהדבר עצמו מקבל יהיה הטעם אשר יהיה מ"מ הוא זה שעשוי ומשמש לקבלה, אבל כשאדם לובש כפפה על ידיו ומקבל בה הנה בזה האיקא לעיוני מיהו המקבל, האם האדם או הכפפה, דאפשר דהאדם הוא המקבל ע"י הכפפה, ובהו הוא תלוי דכל ששימוש בלתי אפשרי בידי האדם עצמו מחמת קוצים וכיו"ב אזי הכפפה היא זו המשמשת והיא המקבלת, אבל כשהאדם עצמו יכול לקבל רק דנוח לו יותר עם הכפפה בכה"ג האדם הוא המשמש והמקבל ע"י הכפפה ואהכי בכה"ג אין הכפפה נחשבת המקבל, וזהו פשר החילוק במשנתנו, ודוק.

משנה ז'-ח.

המלקוט של בקר והחסים שלו והמדף של דבורים והמניפה הרי אלו טהורים, הר"ש פי' דמלקוט היינו שמניחין בעינו לסבב בעת הדישה, וצ"ב דארבעת הללו הלא הם פשוטי כלי עור ומאי קמ"ל דטהורים, והרמב"ם בפ"ז הל"ב כתב עור שאין עליו צורת כלי אינו מקב"ט, ואהא אייתי להנהו דיני דמתני' ופי' במלקוט שמלקטין בו גללי הבקר ולא ביאר אמאי ליכא להנהו צורת כלי.

תו תנן כיסוי של קופסא טמא כיסוי קמטרא טהור, וביאר בא"ר דשל קופסא ישר ויכול להשתמש עליו ושל קמטרא עגול ואין יכול להשתמש עליו, וצ"ב דמה בכך דיכול להשתמש עליו והא אינו עומד לשימוש וכיסוי בעלמא הוא, והראב"ד בעדיות פ"ג מ"ט פי' דזה מהודק ונעשה כגופו של כלי וזה לא, וצ"ב דאטו מהודק הוא טפי ממגופת חבית שאין לך חיבור גדול הימנה ואפ"ה אינה חיבור ומ"ש הכא, והרמב"ם בפ"ד כתב כללא דמילתא, משמש אדם לבד טהור, משמש אדם וכלים טמא, משמש כלים בלבד אם הוא בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה טמא ואם רק בשעת מלאכה טהור וכסיפא דמתני', ואהא כתב דכיסוי קופסא הוא בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, וכ"כ שם הראב"ד לפי

א', ומבואר במתני' וכן בר"מ דגם כיסוי תיבה כיסוי טני והמכבש של חרש והכסת שתחת התיבה והקמרון שלה בכולן טהרות שאינן משמשין אלא בשעת מלאכה, וצ"ב דמה ענין מכבש של חרש לזה ולאיהו כלי הוא מחובר שנידון אם הוא מחובר רק בשעת מלאכה או גם שלא בשעת מלאכה,

תו תנן ואנגלין של ספר, ונאמרו בזה כמה פי', או שהוא ספסל שמניחין עליו את הספר או שהוא נרתיק של עור שמניחין בו את הספר, או דפוס שעושין בתוכו הנרתיק של הס"ת, ומלבד מה דצ"ב דספסל זה הא פשוטין ניהו, ומאיך דפוס זה בית קיבול הוא הן גם צ"ב מה ענין הנהו מילי למשמישי משמשין שלא בשעת מלאכה, תו תנן בית הנגר בית המנעול בית המזוזה, ומבואר בר"מ בפיה"מ דבהנהו איכא בית קיבול ממש ואפ"ה טהור דאינו משמש רק בשעת מלאכה, וצ"ב דאם יש לו בית קיבול הריהו טמא בפנ"ע, ולמ"ל לשמש אחרים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, ובראב"ד בהשגות פ"ד משמע דהטעם משום שהכלים עצמם משמשים עם הקרקע לפיכך כיסוייהן וחיפוייהן טהורין אבל להר"מ הא צ"ב כנ"ל, וכן קשה בתיק נבלין ותיק כינורות והאמום של גודלי מצנפות כנ"ל, והרמב"ם בפ"ב הל"ה טימא שפופרת של מזוזה והק' הראב"ד דמתני' ותי' דהכא כשאין בית קיבול והתם כשיש בית קיבול, אבל להר"מ קשיא דהא ביאר דמייירי שיש לה בית קיבול, ותי' הכס"מ בשם מהרי"ק דבמתני' מייירי שאינה ראויה לשום דבר כ"א להשיש בתוכה מזוזה, והדברים צ"ב.

תו תנן והמרכוף של זמר ורביעית של אליית, וצ"ב דהא הללו טהורין מצד עצמם כדלעיל ולא מצד משמשים בשעת מלאכה, תו תנן וגנוגנית העני, ופי' הר"ש דהוא תרמילו דעני ותמה בא"ר דלעיל הא תנן דהתורמל מקב"ט, ואהכי פי' כהר"מ דהוא מטריה או שמישה, אבל צ"ב דמה ענין זה למשמישי הכלים, וכמו"כ צ"ב בהא דתנן וסמוכות של מטה וטפוס של תפלה ואמום של עושה סותות, ולמה אין בדפוסים אלו כלי קיבול וכדלעיל, גם צ"ב בהא דתנן גבי תיק הסייף והסכין וכו' דס"ל לר"י דתיק חלילין טהור מפני שהוא נותנו מצידו, ולא נתבאר במאי איפליגו רבנן עלי', ובטעם החילוק בין חיפוי לתיק מבואר בראב"ד דזה לנוי וזה להגן, וצ"ב מה בין מצידו ללמעלה.

אבל הביאור בזה נראה בס"ד, דמאחר דבכלי עץ יסודו הוא שם כלי דכל ששם כלי עליו טמא, וכל מאי דבעי כלי קיבול הוא משום דזה מיקרי במהותו כלי וכדנתבאר בס"ד כמ"פ אזי גם במשמישי אדם ומשמשיו דטמאין הוא מחמת דזה מיקרי כלי, ונאמר בזה דשם כלי הוא רק לדבר שבמהותו הוא כלי דהיינו שגם כשאינו משמש צורתו ושמו ומהותו עליו והוא כלי בעצם, אבל דבר שכשאינו משמש אין לו צורת כלי, או שהוא משמש אך ורק לשימוש מיוחד בלבד שממילא כשאינו משמש אינו כלי אזי אין עליו שם כלי, דאז נמצא דאינו כלי בעצם אלא הוא רק דבר המשמש לשימוש מסוים, ולא חשיב כלי אלא כשהוא כלי בעצם ומשמש בעצם לעולם, וזהו יסוד ההלכה דמשמש בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, הילכך מלקוט של בקר חסים מדף ומניפה שאין עליהם צורת כלי כד' הר"מ היינו שבשעה שאין משתמשין בהם אין צורתם עליהם והרי הם מתקפלים ונעשים משטח פשוט כאשר כ"ה בהרבה כלי עור וממילא אין עליו שם כלי רק בעודו משמש וזה אינו כלום, והיינו נמי טעמא בכיסוי קופסא דהגם דכיסוי טהור בכ"ח בכל גוונא לפי שאין לו תוך והוא טהור בכל גווי במתכות לפי שאינו נחשב דבר שלם אבל בעץ דבעי שם כלי אזי כל ששם כלי עליו וכל שהוא כלי בעצם מחמת היותו חלק מהכלי ממילא הוא מקב"ט ואהכי במחובר וכיו"ב טמא, וה"ה במכבש של חרש שהוא שני עצים אשר מחברים אותם זל"ז ומהדקין ביניהם את העץ דאז נמצא שכשאין משתמשין בו הרי מפרקין את החיבור ואינו אחד ואין כאן כלל צורת כלי רק כשמשמשין בו, וה"ה מה"ט כל כלי קיבול שאינו משמש לקבלה רק בצורה של אחיזה ותפיסה אינו כלי דזה אינו צורה של כלי בעצם שאין כחו בו ואינו עושה כלום אלא רק באותה שעה שהוא משמש, והיינו טהרת אנגלין של ספר דהוא תופס הס"ת והוא הדפוס וכיו"ב, וזהו גם הטעם במזוזה ובגודלי מצנפות דהם משמשים אך ורק לשימוש זה בלבד וכד' מהרי"ק, ואהכי גנוגנית נמי טהורה דמטריה אינה משמשת כלום ואין לה צורת כלי כשאינה פתוחה וה"נ תרמיל מייירי כשהוא מתקפל כשאין בו כלום וכנ"ל וכולם מהטעם הנ"ל, וזה נמי החילוק בין נותנו מצידו לנותנו מלמעלה שכאן אינו אלא משמש לנו בעלמא ואינו חלק מהכלי, ובחלילין אפשר כן ואפשר כן ובהא איפליגו.

המשך מעמ' א'

הנ"ל, דטומאת המשמש היא משום שנעשה כמו עצם הכלי, אולם מדברי הגר"א ביאורו רבה: לקמן פכ"ב מ"א דשולחן ודולפקי שנפחתו, ושייר בהן מקום הנחת הכוסות, טמאים, משום דמשמשין את הכוסות שהן משמשי אדם אפילו שלא בשעת מלאכה, אף דלא שייך לומר התם דהשולחן חשיב כלי אחד עם הכוסות המונחין עליו, על כרחך מבואר דסבירא ליה כהצד השני הנ"ל, דעל ידי שימושן את הכלי המשמש את האדם הרי הוא נחשב 'כלי' מחמת עצמו.

ונראה דאיכא נפקותא מנידון זה לדרינא, באופן שאותו כלי עץ הפשוט משמש כלי שאין בו דין טומאה בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, כגון משמש כלי עץ אחר שגם הוא פשוט, או משמש כלי אבנים, דלהצד הראשון הנ"ל, יש מקום לומר דאף דאהני ליה שימושן את הכלי המשמש את האדם לאחשוביה ככלי גופיה, מכל מקום לא עדיף מיניה, וכיון דאותו הכלי עצמו אין בו דין טומאה, גם הכלי המשמש לו אינו מקבל טומאה, אבל להצד השני הנ"ל דהכלי המשמש טמא מצד עצמו, נראה פשוט, דאף דהכלי שהוא משמש לו אין בו דין טומאה, מכל מקום המשמש עצמו מקבל טומאה, דעצם הדבר שהוא משמש כלי המשמש את האדם, משווי ליה שם 'כלי'.

והנה בפירוש המשניות להרמב"ם כאן, ובחיבורו פ"ד מכלים ה"א, האריך לבאר, דשלש מידות איכא בכלי עץ שאינן עשוין לקבלה, א' משמשי אדם בלבד, שאינן מקבלין טומאה. ב' משמשי אדם ומשמשי, שמקבלין טומאה מדרבנן. ג' משמשי כלים בלבד, דיש ממנו שהוא טהור, במשמש בשעת מלאכה בלבד, וכל שכן במשמש שלא בשעת מלאכה בלבד. ויש ממנו שהוא טמא, במשמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה.

ולחאמור יש להסתפק בגדר טומאת משמשי הכלים בלבד בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, דאם נאמר דמה דמשמשינן את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה משווי להו שם 'כלי' מצד עצמן, נראה לומר, דגדר הדין בזה הוא, דתשמשינן התדירי מחשיבן שיהיו כמו משמשי האדם ומשמשי, ואם כן פשוט דאינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן, כמו משמשי אדם ומשמשי שאינם טמאים אלא מדרבנן, אבל אם נאמר דעל ידי שימושן את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה הרי הם נעשים כמו עצם הכלים, לא הוי דין טומאתן מלאת דכלי עץ פשוטין המשמשינן את האדם ואת משמשי כלל, אלא דין בפני עצמו הוא, דהמשמש את הכלי מקבל טומאה כמותו, וכשם שהכלי עצמו מקבל טומאה מדאורייתא, כך כלי זה המשמש לו מקבל טומאה מדאורייתא.

בדין משמשי אדם ומשמשי

בפירוש המשניות להרמב"ם כלים פט"ז מ"ז הביא דרשת ה'תורת כהנים' פרשת שמיי (פרשת ו' ה"ד) – מה 'שק' מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם, אף אני מרבה השולחן והדולפקי, שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם, שהוא משמש את האדם ואינו משמש את משמשי האדם, ע"כ.

והנה בב"ב דף ס"ו ע"ב מבואר, דאיכא בפשוטי כלי עץ דין טומאה מדרבנן, ונחלקו הראשונים שם, אי מיירי בפשוטי כלי עץ המשמשינן את משמשי האדם ואינן משמשינן את האדם, אבל פשוטי כלי עץ המשמשינן את האדם ואת משמשי מיטמאין מן התורה (וזו היא שיטת הרמב"ן שם), או דמיירי בפשוטי כלי עץ המשמשינן את האדם ואת משמשי, אבל פשוטי כלי עץ המשמשינן את משמשי האדם, ואינן משמשינן את האדם, אין בהן טומאה אפילו מדרבנן (וזו היא שיטת התוס' שם). ומבואר בדבריהם שם, דנחלקו בדרשת ה'תורת כהנים' הנ"ל דמרבין שולחן ודולפקי משום שהם דומים לשק שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם, אי הווי דרשה גמורה, ומקבלין השולחן והדולפקי טומאה מן התורה, או דאינה אלא אסמכתא בעלמא, ואף שהם משמשים את ואת משמשי אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן.

והנראה לומר בביאור פלוגתת הראשונים בזה, דהנה בפירושי הר"ש והרא"ש לעיל פ"א מ"א כתבו הטעם דפשוטי כלי מתכות טמאין, משום דלא אתקוש לשק, אולם בפירוש המשניות להרמב"ם שם כתב, דילפינן לה ממה שנאמר לענין כלי מתכות 'כל דבר אשר יבוא באש', בין מקבל ובין פשוט. וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהר"ש והרא"ש סביר דטהרת פשוטי כלי עץ היא רק משום שאינם מיטלטלים מלאים וריקנים, ולא הוו דומיא דשק, ואם כן בכלי מתכות דלא אתקוש לשק, וליתא בהו להך תנאה דמיטלטל מלא וריקן, הרי הם טהורים. אולם הרמב"ם סבירא ליה דתרי דיני נאמרו בכלי עץ, א' דין ביצורת הכלי שלו, דבעינן שיהא לו 'בית קיבול', ובלאו הכי לא חשיב 'כלי' לענין טומאה, ב' דין ב'כלי מעשה' שלו, דבעינן שיהא דומיא דשק שהוא עשוי להתלטל מלא וריקן. ואם כן אף דכלי מתכות לא אתקוש לשק, וליתא בהו לתנאה דמיטלטל מלא וריקן, מכל מקום הוה מצינן למילף כלי מתכות מכלי עץ, דבעינן על כל פנים שיהא להם 'בית קיבול', דבלאו הכי לא חשיבי 'כלים' לענין טומאה, ולזה איצטרך קרא ד'כל דבר' לרבות פשוטי כלי מתכות, שאף על פי שאין להן צורת כל, הרי הן מקבלין טומאה.

ואשר לפי זה יש לומר, דבזה הוא דפליגי הראשונים בב"ב שם אי טומאת פשוטי כלי עץ המשמשים את האדם ואת משמשי מקבלים טומאה מדאורייתא או מדרבנן, דהרמב"ן

סבירא ליה כשיטת הר"ש והרא"ש הנ"ל, דלענין דין טומאת כלים בעינן רק שיהא הכלי מיטלטל מלא וריקן, ואם כן שפיר יש לומר, דתנאי זה נאמר רק בכלים המשמשים את האדם בלבד, אבל בכלים המשמשים את האדם ואת משמשי ליתא להך תנאה, דאהני להו שימושן המרובה לשוויניהו 'כלי מעשה' כמו כלי המיטלטל מלא וריקן, והרי הן מקבלין טומאה מדאורייתא. אולם התוס' סבירא להו כשיטת הרמב"ם הנ"ל דבדין טומאת כלים נאמר גם דין בצורת הכלי דבעינן שיהא לו 'בית קיבול', ובלאו הכי לא חשיב 'כלי' לענין טומאה, ואם כן אף דבפשוטי כלי עץ המשמשינן את האדם ואת משמשי ליכא להחסרון דאינו מיטלטל מלא וריקן, דאהני להו שימושן המרובה לשוויניהו 'כלי מעשה' כמו כלי המיטלטל מלא וריקן, מכל מקום אין מקבלין טומאה מדאורייתא, כיון שאין להם 'בית קיבול', וחסר ב'צורת הכלי' דידהו.

ועיין בתוס' מנחות דף צ"ו ע"ב (ד"ה לדברי) שהזכירו בתוך דבריהם שני חילוקים בין טבלא המתהפכת, שהיא טמאה מדאורייתא, לבין שאר פשוטי כלי עץ, שאינם טמאים אלא מדרבנן, א' ד'טבלא המתהפכת' ראויה היא להשתמש בה משני צדדיה, מה שאין כן בשאר פשוטין שאין ראויין להשתמש בהן אלא מצד אחד. ב' ד'טבלא המתהפכת' כיש לה 'תוך' חשיבא, מחמת שהיא רחבה, ולא מיקריא 'אין לו תוך', דרחבה חשיב כ'בית קיבול', ע"ש.

ולחאמור יש לומר, דהתוס' אזלי לשיטתיהו דתרי דיני נאמרו בכלי עץ, א' דין ביצורת הכלי שלו, דבעינן שיהא לו 'בית קיבול', ב' דין ב'כלי מעשה' שלו, דבעינן שיהא מיטלטל מלא וריקן, וזהו שכתבו ד'טבלא המתהפכת' ליתא לשני החסרונות ד'פשוטין', דכיון דרחבה היא, הווי לה כיש לו 'תוך', ואיכא 'צורת כל' עליה, וגם אהני לה שימושה המרובה משני צדדיה, לשווייה 'כלי מעשה' דכלי המיטלטל מלא וריקן (שרשי דברים אלו הינם מאאמו"ר הגאון זצ"ל).

והנה לפי דברינו הדין נותן, דכלי המשמש את האדם ואת משמשי, שיש לו בית קיבול, אלא שאינו עשוי לטלטל מלא וריקן [ולשיטת הרמב"ם בפ"ג מכלים ה"א אשכחן ציור כזה ב'כלי הבא במידה', דאית ליה שם 'כלי', ורק דאינו עשוי לטלטל מלא וריקן], לכולי עלמא יהיה טמא מדאורייתא, דמכיון שהוא משמש את האדם ואת משמשי, הרי הוא נחשב 'כלי מעשה' כמו כלי המיטלטל מלא וריקן, וגם יש בו 'צורת כל', שהרי יש לו 'בית קיבול'.

אלא דלפי זה צ"ע במה שהכריחו התוס' בב"ב שם, דדרשת ה'תורת כהנים' הנ"ל דמשמשי האדם ומשמשי מקבלין טומאה, אינה אלא אסמכתא בעלמא, דהא אף דפשוטי כלי עץ המשמשינן את האדם ומשמשי אינן מיטמאין אלא מדרבנן, מכל מקום הא משכחת לה ציור דיהני שימוש הכלי את האדם ואת משמשי שיקבל טומאה מן התורה, והיינו באופן שיש לו 'בית קיבול', דאית ליה 'צורת כל', ורק חסר לו בשם 'כלי מעשה', כיון שאינו מיטלטל מלא וריקן, ושפיר אית לן למילף מקרא ד'שק' דאהני שימושן את האדם ואת משמשי לשווי 'כלי מעשה' (ואף דה'תורת כהנים' שם מיירי בשולחן ודולפקי שהם פשוטי כלי עץ, מכל מקום הא איכא מיהא למידרש עיקר הך דרשא ד'שק' לרבות משמשי אדם ומשמשי לענין כלי קיבול שאינו עשוי לטלטל מלא וריקן, ואין הכרח לומר דכל הך דרשא אינה אלא אסמכתא בעלמא).

והנה הרמב"ם בפ"ג מכלים ה"א כתב, וזה לשונו – ואם היה משמש את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, הרי זה מקבל טומאה, כגון כיסוי הקפצה וכיוצא בו, וכגון תיק הסיף והסכין והרומוח והמספריים והתער וכו' כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שאין אלא משמשי כלים, מקבלין טומאה, שהרי הכלי צריך להן בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, עכ"ל.

ומדקנסיב הרמב"ם טעמא דתיק הסיף ותיק הסכין וכיוצא בהן מקבלין טומאה משום שהן משמשינן את הסיף ואת הסכין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, משמע דסבירא ליה דגם בכלי קיבול איתא להך תנאה דמשמשינן בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה.

והנה לפי מה שציידנו בתחילת דברינו לומר, דמה דמשמשינן את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה מחשיבן שיהו כמו 'משמשי האדם ומשמשי', הרי נמצא דגם בכלי קיבול איתא להך תנאה שיהיו משמשי האדם ומשמשי, וקשה לומר כן, דהא אם כן הרי צריכין להילפוטא דה'תורת כהנים' הנ"ל דמה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם, לאשמועינן דגם בכלי קיבול בעינן שיהיו משמשי האדם ומשמשי, והיכי ילפינן מינה גם הך מילתא דבפשוטין מהני מה דמשמשינן את האדם ואת משמשי שיקבלו טומאה.

אכן לפי דברינו כאן יש לומר, דאף דהך תיקין אית להו בית קיבול, מכל מקום לא חשיבי מיטלטלין מלאים וריקנים [אולי מהטעם שכתב ה'משנה אחרונה' כאן, דתיק נבלין וכנורות לא חשיב עשוי לקבלה, לפי שנתנית הכלים בתוכן אינה כדי לטלטלן על ידי התיק, אלא כדי לשמרן מן האבק או מן הלכלוך], ועל כן אית להו דין פשוטי כלי עץ שאינן מיטמאין אלא באופן שהן משמשינן את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה.

דטהורה משום דהוי בא במידה, ובא במידה ל"ל תורת כלי אלא אהל, וכש"כ במשנ"א לקמן פכ"ב (מ"ד), דמשו"ה כלי הבא במידה טהור ממדרס, דא"כ לא ה"ל לסתום דבריו והי' לו לפרש דהחסינה היא באה במידה, ולכתוב הך דינא בפ"ג בהדי דיני כלי הבא במידה, ומדכתבה בפ"ה משמע דהלכה היא מדין צורת כלי דבעינן, וכשאר הדינים ששנה שם בפרק ה' דהוי חסרון בדין צורת כלי, והנ"ל ל"ל חסינה צורת כלי אלא צורת בית, וכן מורה לשונו בפי'המ"ש שכ' שהוא דומה לבית, ומשמע דהוי חסרון בצורת הכלי.

[והנה דנו בקורות שעשו בהם נקבים שאחד יכנס בחבירו אם חשיב כמו ב"ק, ובס' דבר שמועה וכן בס' ארחות רבינו הובא בשם מרן החזו"א שאמר דהוי כ"ע העשוי לנחת, ועוד דנעשה לקבלה כבנין, ותמחהו ע"ד מהיכן המקור לחידוש זה דאם נעשה לקבלה כבנין אין מק"ט, והיה לכאור' נראה פשוט דכוונתו לדינא דחסינה טהורה, דפירש הרמב"ם דהוי כעין בית והיינו דכה"ג לא הוי שימוש כלי ודו"ק].

אמנם הראב"ד שם ביאר הטעם דטהורה מפני שאינה עשויה לטלטל כלל, וכוונתו דהוי ככלי שעשוי לנחת ול"ה דומיא דשק המיטלטל, ונראה דלכך נטה מפ"י הרמב"ם, משום דאזיל לטעמיה דס"ל דליכא הלכה דצורת כלי, אלא תליא רק אם הכלי ראוי להשתמשות, ולכך א"א לו לפרש כטעם הרמב"ם, וביאר דהטעם הוא משום דאינה עשויה לטלטל.

אלא דצ"ע דהא הא דנקט הראב"ד טעמא דעשוי לנחת, בפ"ג מכלים פליג ע"ד הרמב"ם וס"ל דכלי העשוי לנחת טמא, ופירש דהא דאמרו בגמ' דחגיגה דשולחן עשוי לנחת ואימק"ט ה"ד היכא דיש איסור בטילטולו כמנורה של מקדש, וא"כ היכי יתיב האי טעמא הכא. ובחזו"א (סי' כ"א סק"ו) ובמקד"ד (סימן נ"ד סק"ב) כתבו דהכא כיון דאין כלי כיו"ב עשוי לטלטל מודה הראב"ד דטהור, ובהו מיושב נמי הא דכ' בפכ"ה מט"מ ה"ד דפרדסקין טהור מפני שהוא עשוי לנחת, דאין כיו"ב עשוי לטלטל (א"ה. יעו"י בחזו"א סי' כ' סק"ב), וביאור דעת הראב"ד היא דמה דהאדם קובע שיהיה הכלי לנחת לא חשיב מה"ט דאינו עשוי לטלטל, אלא צ"ל נקבע בגוף הכלי שהוא עשוי לנחת, ולכן בכלי שכיו"ב אין לטלטל כלל כחסינה ופרדסקין מודי הראב"ד דחשיב עשוי לנחת וטהור, אבל לדעת הרמב"ם גם בשעשוי לטלטל, מאחר שאין לו צורת כלי אלא תבנית בית אין מק"ט, דבעי שיהא לו צורת כלי, וכש"נ.

קסיה של זורי גרנות וכו' טמאה, אבל של צבעין ושל נפחין טהורה וכו'. זה הכלל, העשוי לקבלה טמא, מפני הזיעה טהור.

הרמב"ם בפי'המ"ש מפרש: עור תפור שיכנס בו היד, ואם היה הכוונה בו שיביא לתוכו הידים כדי שלא יכנס בידו הקוץ או העצים וינגעהו טמא, ואם הכוונה בו שלא יזיע ויפסיד מה שבידו מפני הזיעה, או יציקהו הזיעה מהחזיק הכלי אשר יתעסק בו לא יטמא, לפי שהוא דמיון פשוטי כלי עור, ואע"פ שהוא חלול לא נעשה לקבול, ומבואר דנקט דהא דנעשה לקבלה היינו משום דמקבל היד ומגן עליו. [אמנם בתרגום החדש מבואר דכוונת הרמב"ם דעשוי לצורך שיהא אפשר לו לקבל הכלי ולא יכנס בידו הקוצים, וא"כ אין הכוונה כלל דעשוי להגן על היד, אלא דהוא לצורך אחיזת הכלי, ול"ל לזיעה דחשיב רק הסרת מניעה ולא עצם השימוש].

ובאחרונים תמחהו ע"ד מהא דכתב רש"י בשבת (דף ס"ו ע"א) דקב הקיטע לא חשיב ב"ק משום שאין השוק מיטלטל על ידו, (ולכן רק כשיש בו בית קיבול כתייתן טמא), וא"כ ה"נ הרי אין היד מיטלטל ע"י הקסיה שהיא הבית יד ואמאי חשיב ב"ק, (וכבר עמד בזה בפ"י הר"ש כת"י במתני, והוכיח מזה דאין הב"ק משום דמקבל היד), ועיין מקד"ד (סי' נ"ד סק"ג) שמכח הכרח זה נקט דהרמב"ם חולק על רש"י וס"ל דכה"ג נמי חשיב ב"ק, (ועיני"ש שהוכיח מדברי הרמב"ם בפי'המ"ש בשבת דמפרש דלא כרש"י, ולדידיה גם הא דמקבל שוקו חשיב ב"ק, וא"כ לשיטתו שפיר חשיב בית היד כקיבול).

ובחזו"א (סימן כ"א סק"ז) ביאר דבאמת מה שעשוי להגן על היד חשיב מקבל, ומה"ט כל בגדי הלבישה של אדם מיקרי עשויים לקבלה ומיקרי מיטלטל מלא, ואע"ג דאין מה שבתוכם מיטלטל על ידו (2), ומש"כ רש"י בשבת שם דקב אם אינו מקבל כתייתן אף שמקבל ראש שוקו לא מיקרי קבלה משום שאין השוק מתלטל ע"י הקב, התם אין הקיבול עשוי להגנה על ראש שוקו שבתוכו, ואין הקיבול אלא לצורך שלא ישמט ראש השוק מגב הקב ולא חשיב תשמיש תוך, וכן האריך בזה בחזו"א (סימן ה' סק"ג) בדברי התוס' בשבת (דף ס"ג ע"ב ד"ה מנין) [שהקשו בהא דבגד כ"ש מק"ט, למה מיטמא הא אינו מיטלטל מלא וריקן דומיא דשק, ולא הקשו

על כל בגד שלובש דלא חשיב מיטלטל מלא, דומיא דקב הקיטע], דבכל הבגדים טומאתן מפני דחשיבי עשוי לטלטל מלא וריקן, דכיון דניח"ל שיהא בתוכן מה שנותן בהן, חשיב כעשוי לטלטל, ולכן קסיה נמי חשיב כב"ק.

אמנם בס' קה"י (טהרות סימן י') כתב בביאור דברי התוס' בבגד כ"ש, ד"ל דהא דלא הקשו בכל הבגדים דל"ח מיטלטל מלא, היינו משום דבאמת אין טומאתן משום דחשיבי מיטלטלין מלא וריקן, אלא משום דשם בגד לבד מחייב דין טומאתו, וכן צידד בחזו"א (סימן כ"ח סק"א) שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב וכבס בגדיו, דכל שמשמש לבישה טמא, ולכן הקשו התוס' רק על בגד כל שהוא דהוא אינו ראוי ללבישה [וע"ע במקד"ד (סי' נ"ג סק"א) דהוכיח דבגד טמא גם היכא דלא נגמרה מלאכתו, ומוכח דטומאת בגד ל"ה ככל שאר כלים, ויתבאר בס"ד להלן פרק כ"א], ולפ"ז ע"כ צ"ל דקסיה דמבואר ברמב"ם בפירושו דהא דטמאה היינו משום דמגינה על היד (3) ומשו"ה חשיבא עשוי לקבלה, לא חשיב דאית לה תשמיש בגד, דאין עשוי לשימוש בלבישה, אלא להגן על היד בשעת מלאכה, והא לא חשיב בגד, ועל כן טומאתו היא רק משום דהוי ככלי קיבול.

והנה הרע"ב פ"י דקסיה עשויה כדי לאחוז הדבר יפה שלא ישמט ממנו ועל כן חשיב עשוי לקבלה, אך הרמב"ם בפי'המ"ש הנ"ל כ' דאם מניחו שלא תעכבו (4) הזיעה מהחזיק בו הוי כפשוטי כלי עור, וכ"כ בפירוש הרא"ש, אמנם ביד (פ"ז מכלים ה"ה) כתב דאם עשוי כדי שיאחז יפה יפה חשיב עשוי לקבלה וטמא, ועיין בחזו"א (סימן כ"א סק"ו) שרצה להגיה בדברי הרמב"ם, אמנם בדברי הרע"ב מבואר להדיא דס"ל דכה"ג חשיב עשוי לקבלה, (ועיני"ש בחזו"א שתמחה ע"ד הרע"ב), ובמקד"ד שם ביאר דביד חזר בו הרמב"ם מפירושו וס"ל דמה שנעשו ידי ראיות יותר למלאכה שיוכל להחזיק הכלי חשיב צורך היד, וחשיב כעשוי להגן על היד.

אמנם בלשון הרע"ב מבואר דהטעם דטמא ככלי קיבול הוא משום דחשיב כעשוי לקבל את הדבר שהוא אוהו בו, ולפ"ז הב"ק הוא מה שמקבל את הדבר, וצ"ע דא"כ הוי תרי טעמי, דבעשוי להגן מן הקוץ הא דחשיב ב"ק הוא משום דעשוי להגן על היד, ובעשוי להחזיק הדבר יפה שלא ישמט ממנו הוי ב"ק משום דמקבל את הדבר, ואין משמע כן מלשון הרע"ב.

אמנם באמת מקור דברי הרע"ב הוא בפ"י הר"ש כת"י, ושם ביאר דהוא עשוי לקבלה כדי לקבל הדבר שהוא אוהו בו או לקבל הקוץ, והקשה מקב הקיטע דהרי אין דבר אחר מיטלטל על ידו אלא הוא מיטלטל ע"ד ד"א, וכתב דשאני הכא דנשען על ידו ועל זרועותיו והוי כהנך דחזו למדרסות דלעיל כבר וכסת של עור, עכ"ל, והדברים צ"ב דאם עשוי למדרס תיפול משום מדרס, ול"ל כלל לטעמא דעשוי לקבל. עכ"פ מהרע"ב נראה נמי דכוונתו לזה, וס"ל דחשיב עשוי לקבל הדבר ע"י הקסיה, וזהו גם ביאור הטעם שלא יתחוב לו הקוץ בידו, דע"י מקבל החפץ.

[ובכמש"כ הר"ש בשם הערוך דקסיה הוי קערות של שולחנות, עיין במים טהורים דכוונת הר"ש דהכא איירי בבגדים שמכסים את השולחנות, אכן בפ"י הר"ש כת"י כתב שפירוש זה אינו שייך למתני, ובמתני הכוונה בית יד של עור].

והראב"ד בהשגות (פי"ג מטו"א ה"א, והובא בתיו"ט) פירש דקסיה הוא העור שזורה הגורן חוגר על בגדיו שלא יתחברו בהם הקשים והקיסמים והמוץ שבגורן, ועושי פשתן בשביל הקיסמים והרקתא, וכל אלו עושין לקבלה שהם מקבלים הפסולת ומבילים הבגדים כו' [בר"מ פרנקל הגירסא: ומצילים הבגדים, וע"ע בחזו"א מה שהגיה בדברי הראב"ד] ומבואר בדבריו דהא דחשיב עשוי לקבלה הוא מפני שעשויים לקבל הפסולת, וכן נראה ממש"כ הגר"א בא"ר דקסיה הוא כיסוי על הפנים לקבל האבק והמוץ, ומבואר בדברי הראב"ד והגר"א דחשיב עשוי לקבל משום דמקבל הפסולת, [והא דעשוי לזיעה טהור, הטעם הוא כש"כ המשנ"א דהא לא חשיב עשוי לקבלה דאין מקבל הזיעה, אלא הוא נבלע בתוכו]. אמנם החזו"א הגיה בדברי הראב"ד "ומקבלים הבגדים" ופירש דחשיב ב"ק משום דמגן על הבגדים, אמנם לפי הגירסא שבכת"י ומצילים הבגדים, היה נמי אפשר לפרש דהכוונה משום דמגן על הבגדים, אבל יותר נראה דלגירסא זו הכוונה משום דמקבל פסולת ומה"ט חשיב עשוי לקבלה וכש"כ הגר"א. [ול"ד למש"כ הגר"א לעיל ספס"ז דמצודת העכברים טהורה, שאין עשויים לקבלה אלא שיהרג העכבר, וה"נ אמאי לא נימא דאין רצונו בקבלת המוץ ואין לו צורך בו, דכבר נתבאר שם דהיכא דעשוי לקבל הפסולת שפיר חשיב עשוי לקבלה, ומה"ט ה"נ חשיב עשוי לקבלה]. **אלא** דיש להעיר לפי הראב"ד, דאם הטעם דטמא הוא משום דמקבל האבק והמוץ, א"כ הא ל"ל ב"ק, דאה"נ דעשוי לקבלה אבל הרי בעינן ב"ק וליכא, (והנה

ש משב דבר ש

הערות ממון הגר"ד לנדו שליט"א

(1) לכא' תרי מילי הם, צורת כלי שהוא רק בכלי עץ, [ויל"ע לעיל]. ותורת כלי שהוא דין בכל הכלים גם בכלי מתכות, וענין תורת כלי שהשימוש בו הוא כשימוש בבית (וגם דומה לו בצורתו), ולא כשימוש שי כלים.

(2) לד' החזו"א אין פהמ"ש לרמב"ם דשבת (דמפרש דלא כרש"י) מחולק עם רש"י בעיקר הענין דבגד דהוא מקבל, ואין המחלוקת ביניהם רק בענין מציאותי ופי' המילה כתיתים, אמנם מל' הר"ש כת"י שהובא לעיל (יעו"ש"ה) בלשונו מתפרש לכא' דלא כש"כ החזו"א בד' רש"י [ונמצא לפי"ז דבגד לא חשיב ככלי קיבול ומיטלטל מלא וריקן]. (ע"ע בגליונות הגר"ד לעמוד זה)

(3) לכא' העיקר כהתרגום החדש

(4) לכא' לא דמי דכאן אינו אלא למנוע הזיעה, שלא תעכבנו וממילא יחזיק היטב וא"צ לבגד לעצם ההחזקה וע"י.

(5) ער"ש מכת"י ולכא' בהנך דמן הצד אינו עשוי לטלטל מלא וריקן והיינו עשוי לכיסוי דאינו מיטלטל מלא וריקן אך הל' לכ' ל"מ כן וע"י.

(6) החזו"א תמה על הגר"א דס"ל דחיפוי טהור גם במשמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, וכלשונו ולחיפוי טהור מ"מ עכ"ל.

גליונות מרן הגר"ד לנדו שליט"א על משניות כלים

פרק ט"ז משנה ה'

ר"ש מתוספתא (ב"מ פ"ז ה"ב) חותל שהוא עתיד לאכילת תמרה ולזורקו טהור (1) חישב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא.

(1) יל"ע א"כ מתני' אמאי הוצרכה לאשמענין באינו יכול עד וכו' הא דומיא דהכי אף ביבול טהור, ויל"ע בכלי עראי דידן [ועי' תוספתא בר"ש לעיל פ"א מ"ב פלוגתא דר"מ ורבנן בכלי שעשוי לגנוב מן המכס, ודו"ק, ועי' בכלי חרס שעשאו לבשל בו קדשים ודו"ק ע"כ].

משנה ו'

בפי' הר"ש מכת"י רבצ"א כ' על דין קסייה, וז"ל ויש לפרש שהוא עור שתופרין ממנו כיסוי ליד ולזרוע זורי גרנות והולכי דרכים ועושי פשתן שלא יכהו קוץ וכדי שיאחזו יפה, וזה קרוי עשוי לקבלה לקבל הדבר שהוא אוהו בו שלא ישמוט ממנו או לקבל הקוץ, ואע"ג דעור איתקש לשק ובעינן מיטלטל מלא וריקס וכאן אין דבר אחר מטלטל על ידו, ודמי לקב הקיטע דפרק במה אשה (שבת ס"ו). דטהור שאין לו בית קיבול כתיתין אע"ג דיש לו בית קבול ראש שוקו משום (2) דהשוק מטלטל את הקב ואין הוא מטלטל את השוק שאני הכא דנשען על [ו(3)] [ב]ידו [וב]זרעותיו והוי כהנך דחזו למדרסות דלעיל (מ"ד) בכר וכסת של עור וכו'.

(2) עי' חזו"א כלים ה' ג' ד"ה (ויש) ולכ' לפי המבואר כאן מתפרש בענין אחר [ויל"ע לפי"ז מבגדים]

(3) אי"צ להגיה דהמונה דהזורק רגיל לישען על ידיו וזרעותיו וממילא הוה הקסי' מדרס [והרי כת"י של רבצ"א הוא, וכי העתיק דברים מוטעים]

משנה ז'

המלקוט של בקר וכו' טהור. ובפי' מלקוט של בקר כתב בפיהמ"ש לרמב"ם כלי עור שמלקטים בו גללי הבקר כדי שלא יפסדו החטים.

ובחיודושי הגר"א כתב לפי' הר"מ צ"ע הא תנן (פ"ז מט"ו) העושה כלי קיבול מכל מקום טמא

וכ' רבינו עה"ג:

ערמב"ם לעיל פט"ו מ"ה ד"ה העשוי ובר"ש שם [וענין להשליך הוא רק למטרת ההשלכה ודו"ק]

אם נפרש כוונתו משום דמגן על מה שבתוכו, שפיר חשיב ב"ק וכש"כ החזו"א לגבי בגדים, אבל אם הוי משום דמקבל הפסולת, הא הפסולת רק נתפס ונדבק בו ול"ל ב"ק וא"כ אמאי מק"ט, ואפשר דבאמת הוי טומאה דרבנן דפשוטי כלי עור גרידא, וגזרו נמי בכה"ג דעשוי לקבלה, דומיא דפשוטי כלי עץ שהוא רחב קצת שגזרו בו טומאה, וצל"ע.

כתב הרע"ב דהעשוי לזיעה טהור משום דתשמיש עראי חשוב, וצ"ע דלכא' כל הטעם דקסיה של זורי גרנות טמאה היינו משום דעשויה לקבלה וכנ"ל, וא"כ בעשוי לזיעה הטעם דטהור הוא משום דלא חשיב עשוי לקבלה, וכש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש והרא"ש, אמנם מקור דבריו הוא בפי' הר"ש כת"י דתמה אמאי טהור בעשוי לזיעה הא ע"י הקסיה יכול לקבל הדבר ולא ישמט ע"י הזיעה, וחשיב שפיר עשוי לקבלה, וע"ז פירש דהטעם הוא משום דכה"ג חשיב תשמיש עראי.

תיק סמפוניא, בזמן שהוא נותן מלמעלה טמא, מצדו טהור.

עיי' מלאכת שלמה ותפא"י (יכין צ"ב) שכן דנותן מלמעלה היינו שפיו פתוח ללמעלה. והא דמצדו טהור, כתב הרע"ב דמן הצד לא חשיב נרתיק אלא מכסה בעלמא, וכ"ה בר"ש. והנה הר"ש לשיטתו דטעם דתיק טמא משום דהוי ב"ק, וע"ז כתב דבמצדו ל"ה ב"ק אלא מכסה, אבל לפ"ד הרמב"ם הראב"ד והגר"א דטומאתו היא משום דהוא משמש משמשי אדם, צ"ע אמאי מצדו טהור.

והנה המג"א (או"ח סי' תרכ"ט סק"ח) כתב לענין סולם דאם מקום השליכות נקוב מעבר לעבר, לא חשיב ב"ק ואין הסולם מק"ט, אבל אם אינו נקוב מעבר לעבר חשיב המקום שתוחבין בו השליכות כב"ק, ואע"ג דהוא עשוי למלאות, ב"ק העשוי למלאות שמה ב"ק, יעו"ש, וראיתי להעיר מהא דמבואר במתני' דמצדו טהור, הרי דלא חשיב כה"ג ב"ק, אע"ג דמקבל הכלי, אך י"ל דהר"ש הלא הוסיף דמן הצד חשיב כמכסה בעלמא, והיינו דמה"ט לא נחשב כב"ק, אבל בלא"ה, היכא דמקבל קיבול גמור את השליכות, ודאי דגם מן הצד הוי ב"ק (5).

תיק חלילין, רבי יהודה מטהר מפני שהוא נותנו מצידי.

עיי' תיו"ט שתמה מ"ט דת"ק דפליג, ובמשנ"א ר"ל דרישא דמצדו טהור נמי דברי ר"י היא, ולפי"ז לרבנן מצדו נמי חשיב כב"ק, ומשמש משמשי אדם.

חפוי האלה וכו', הרי אלו טהורין, זה הכלל העשוי לתיק טמא לחפוי טהור.

א. כתב הראב"ד בתו"כ (פר' שמיני פ"ח ה"ז) וז"ל: ולא נתברר לי מה בין תיק לחיפוי, ואפשר כי התיק הוא להציל מה שבתוכו או מן הפגימה, או מן החלודה, וכיון שכן הרי הוא משמש משמשין של אדם שעושין בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, אבל החפוי אינו מציל מכל אלה, אלא לנוי בעלמא שלא יתרוקן וישראו כל שעה מצוחצחין כמו חיפוי האלה וכו', עכ"ל. [ובפי' הראב"ד מכת"י שם (והועתק כאן בס' תורת הראשונים) כתב עוד: נ"ל כי התיק הוא קבוע מן החפוי, כי התיק אפי' בשעה שמוליכו עמו על ירכו מוליכו עם תוכו כמו הסיף והסכין, לפיכך הרי הם ככלים עצמם, אבל חפוי הכלים אינן כל שעה עמהם, שבשעה שאוחזן בידו מוסיר את חיפויין כגון האלה והרומח והקשת והדומה להן, עכ"ד, ומשמע ככוונתו דהחיפויים חשיבי משמשין רק שלא בשעת מלאכה, ול"ד להני דרישא דמשמש בהם לעולם, מבואר בשיטת הראב"ד דתיק טומאתו משום דחשיב משמש משמשי אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, וחפוי לא חשיב משמש משמשי אדם, או דהוי משמש רק שלא בשעת מלאכה, [ועפ"ד הראב"ד מיושב מה שתמה החזו"א (סי' כ"א סק"ט) מ"ש חיפוי דטהור מכיסויי תיבה דטמא, דחפוי משמש רק שלא בשעת מלאכה וכש"כ הראב"ד (6)].

ב. הרמב"ם בפירושו מפרש דחיפוי היינו מה שמצפין הכלים, ולכן טהור משום דנתמעטו חיפוי הכלים, ואזיל הרמב"ם בזה לשיטתו דכתב (לעיל פ"א מ"ד, וביד פ"ד מכלים ה"ד) דכלים המצופין טהורין, ואפי' כשיש להם ב"ק, ומשום דהכלי אין מק"ט כיון דהוא מצופה, והציפוי לא מקבל כיון דאין הוא כלי בפנ"ע, וילפי' לה בתו"כ מדרשא דאשר יעשה מלאכה בהם, פרט לחיפוי כלים, ובפיהמ"ש (לעיל פ"א מ"ד) משמע דהדרשא היא דהכלי אינו מק"ט, וביד שם משמע דהדרשא דהציפויין לא חשיבי כלי ואינן מק"ט, וכן משמע כאן, דהרי במתני' לכא' עיקר החידוש דהציפויין אינן מק"ט, ומשמע ברמב"ם דהא דרשינן מקרא דבהם.

ג. והר"ש פירש דהטעם דחפוי טהור משום דהוי תשמיש עראי, ולכא' קאי לטעמיה דס"ל דאיירי כשיש להם ב"ק, ואפ"ה בחפוי טהור דהוי תשמיש עראי ול"ל חשיבות דב"ק, וע"ע בחזו"א (סימן כ"א סק"ח) מש"כ לפרש בחילוק דבין תיק לחיפוי.

פרק ט"ז

משנה ה'

דיני כלי נצרים

א' פטילייה' טמאה, וחסינה? טהורה.³

ב' סגניות⁴, של עלין טהורות⁵ ושל נצרים⁶ טמאות.⁷

ג' חותל⁸, שניתן להוציא ולהכניס ממנו⁹ טמא, ואם א"א להוציא ממנו אלא בקריעתו או התרתו טהור¹⁰.

משנה ו'

דין קסייה

קסייה (כעין כפפה¹¹), אם נעשית לקבלה¹², כגון של זורי גרנות¹³, או הולכי דרכים¹⁴, או עושי פשת¹⁵, טמאה¹⁶.

אבל העשויה לזיעה¹⁷, כגון של צבעין, או נפחין¹⁸, טהורה¹⁹.

לדעת ר' יוסי גם קסייה של גרוסות עשויה לזיעה²⁰, וטהורה.

*שרטוטי כלים<

1 קופה לאצור תאנים, וגובהה זרת ופיה קטן (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם וחי' הגר"א)

2 כלי גדול מאוד כמין בית וממלאים אותו בחטים כשרוצים לאצור אותן (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

3 שאין תורת כלי עליה (רמב"ם פ"ה מכלים ה"ה)

וענין תורת כלי שהשימוש בו הוא כשימוש בבית וגם דומה לו בצורתו, ולא כשימושי כלים, (משיב דבר ממרן הגר"ד לנדו שליט"א הערה 1, וראה עוד בשולחן מלכים גליון זה, ובדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א)

ויש מפרשים משום שאינה עשויה לטלטל כלל (ראב"ד בהשגות שם).

וקשה הא דעת הראב"ד (שם פ"ג ה"א) דכלי העשוי לנחת הוא דוקא בשייש איסור בטלטולו, וי"ל בדבר שאין עושים מין כיוצ"ב לטלטל מודה הראב"ד (חזו"א סכ"א סק"ו, וכעני"ז במקדש דוד סנ"ד סק"ב), וראה דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א גליון זה.

4 כמין כפפה קטנה שמכסין בה הפירות (ע"פ ר"ש ורע"ב).

5 שאינה אלא מלאכת עראי (ערוך ר"ש ורע"ב).

וצריך לומר שאינו מתקיים כלל (חי' הגר"א, וכעני"ז במזשנ"א).

וראה נדונים בפרק

6 צורי דקל (ר"ש).

והם מתקיימות יותר ולכן טמאות (סדרי טהרות)

7 וקשה הא תנן בסוף פירקין דהעשוי לחיפוי טהור?

וי"ל דדוקא בחיפויי כלים שהכיסוי אינו עושה מלאכה כלל אלא הכלי, אבל הכא הכיסוי חשיב עושה המלאכה (משנ"א, וכעני"ז כ' בתפא"ר רפ"ט דאהלות).

ואכתי קשה מאי שנא מקב הקיטע דכ' רש"י שבת ס"ו. דלא חשיב בית קיבול משום שאין שוקו מיטלטל על ידו והנ"א אין הפירות מיטלטלין ע"י הכיסוי? (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א) ואולי הטומאה שבכאן היא רק מדרבנן (שם).

ובחי' הגר"א הביא לשון הערוך שכ' שהיא כמין כפיפה קטנה שמכניסין בה הפירות, וכן הוא ברב האי גאון. [ואולי גם בר"ש שכ' שמכסין בה פירות הוא ט"ס וצ"ל מכניסין, אמנם בשלשון הרמב"ם בפיהמ"ש שכ' שמכפים משמע שהוא לחיפוי ועי"].

8 כלי שעושים מחירות של דקל ומניחין בו תמרים לחים והן מתבשלים בתוכו (רע"ב, וכעני"ז ברש"י שבת קמ"ו).

ויש מפרשים שהוא כלי שמניחים בו הפירות הלחים בעת מכירתם כדי שלא תתלכלך היד, והוא מן האמור (יחזקאל ט"ז ד') והתהל לא הוחלתל (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם).

[וכפה"נ גם להרמב"ם היה משמש לעטיפה, ולכן נקרא חותל שהוא לשון עיטוף וכנ"ל]

9 ר"ל שלא סגרו סביב כולו, אלא השאיר בו פתח קטן ליטול ממנו וליתן בתוכו (ע"פ תפא"י)

10 דכיון דקורעו ומתירו, משליכו לאשפה, והוה ההוא תשמיש עראי (ר"ש, וכעני"ז ברע"ב).

[ומבואר בזה דאע"ג שהפירות שוהים ומתבשלים בתוכו, חשיב שימוש עראי כל שאינו עשוי להכניס ולהוציא, וראה נדונים בפרק]

11 כן פי הרמב"ם בפיהמ"ש, ובהלכות כלים פ"ז ה"ה, ובר"ש כתי"י ובפי' הרא"ש, וברע"ב.

ויש מפרשים שהוא כמין עור שהורה חוגר על מתניו שלא יתחברו בהם הקשים והקיסמים והמוין שבגורן. (השגת הראב"ד פ"ג מהל' טומאת אוכלין הי"א). ועי' חזו"א סכ"א סק"ז

ויש מפרשים שהוא כעין כיסוי על הפנים כדי שלא יכנס אבק ומוין (ע"פ חי' הגר"א). וע"ע תוי"ט.

12 כדי שלא יכהו קוין, וכדי שיאחו יפה יפה (רמב"ם פ"ז מכלים ה"ה וכעני"ז בפיהמ"ש הנדפמ"ח) והקבלה שבכאן הוא שהדבר שהוא אוהו בו נשען על הבית יד ומקבלו. (ע"פ רע"ב).

כלומר שהבית קיבול הוא על פני הכפפה, ולא במקום הכנסת היד.

[בפיהמ"ש לרמב"ם הישן על משנה זו נראה שהב"ק בכפפה הוא מקום הכנסת היד, וסותר לדבריו שבהלכות כלים (שם), ולחומר הקו' כ' המקד"ד (סנ"ד סק"ג) שהרמב"ם חזר בו בחיבורו, והחזו"א (סכ"א סק"ג) כ' שיש ט"ס בד' שבהלכות כלים, ועייש עוד שתמהו על פי' הרע"ב. ועכ"פ האחרונים הנ"ל נקטו לעיקר שהב"ק הוא במקום הכנסת היד.

ועתה זכינו לפי' הרמב"ם הנדפמ"ח (וראה משיב דבר הערה 3) והדברים מתיישבים עם מש"כ בחיבורו ועם מה שפי' הרע"ב, וע"כ פי' באופן זה, והי"ת יצילנו משגיאות].

וראה בהרחבה בדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א

13 שיוכל לאחוז בהם כדי שלא יכנסו בידו הקוצים או קסמי העצים ויפצעוהו (פיהמ"ש לרמב"ם).

14 ואיכא למידק של הולכי דרכים למאי עבידתיה לקבלה?

יתכן בעיני לומר שעשוי ג"כ לאחוז בידו יפה את המקל אשר נשען עליו בהילוכו, (תוי"ט עי' שם עוד)

15 ראה הערה 13

16 דכלי עור המקבלים טמאים (לעיל פט"ו מ"א)

משנה ז'

כלי עץ וכלי עור הטהורים.

המלקוט של בקר*²¹, והחסום*²² שלו, וכן מודף של דבורים²³, והמנפה²⁴* (מניפה), טהורים²⁵.

משמשי כלים

הקדמה: כ' הרמב"ם (פ"ד מכלים ה"א). שלוש מדות בכלי עץ שאינן עשויון לקבלה²⁶.

א' כל כלי עץ שעשוי לתשמיש האדם בלבד כגון הסולם טהור, ואינו מקבל טומאה כלל ולא ריבו אותו חכמים לטומאה²⁷.

ב' כל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים והאדם כגון השולחן²⁸ והטבלא והמיטה וכיוצ"ב מקבלין טומאה²⁹.

ג' כל כלי עץ העשוי לשמש את הכלים בלבד, כגון דפוסים, אם לא היה משמש את הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד טהור³⁰, ואם היה משמש את הכלים בין בשעת מלאכה³¹ ובין שלא בשעת מלאכה³² הרי זה מקבל טומאה³³ עכתו"ד הרמב"ם.

להלן במתני' מונה התנא עשרים פשוטי כלי עץ ועור, שרק אחד מהם טמא, והשאר טהורים או משום שאינם משמשי כלים אלא בשעת מלאכה, או שהם משמשי אדם בלבד.

17 כדי שלא יזיע ויפסד מה שבידו מפני הזיעה, או תעכבנו הזיעה מלאחוז את הכלי שהוא עושה בו מלאכה (פיהמ"ש לרמב"ם, פי' הרא"ש).

וקשה הא ברישא (הערה 12) אמרי' שקסייה המשמשת לאחזית הכלי חשיבא עשויה לקבלה, ומדוע מפני הזיעה לא?

ויש לומר דמפני הזיעה השימוש בכפפה הוא לקינוח זיעת היד ולא לקבלת הכלי, ומשא"כ ברישא השימוש בכפפה הוא לעצם האחיזה ודו"ק.

וע"ע הישב במשיב דבר ממרן הגר"ד לנדו שליט"א גליון זה הערה 4

18 שעומדים במלאכתם אצל האש והזיעה מרובה (ע"פ תפא"י)

19 לפי שהן כפשוטי כלי עור אע"פ שיש להן חלל לא נעשו לקבלה (פיהמ"ש לרמב"ם, ופי' הרא"ש).

ויש מפרשים משום שחשיב תשמיש עראי (ר"ש כת"י ורע"ב) וצ"ת. [ועי' בפי' הר"ש מכת"י, ובדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א].

20 ש מפני כובד מלאכתן מויעין (חידושי הגר"א).

ולרבנן הרי לובש את העור ההוא גם כשמוחן מעט ואינו מזויע, ומוכח שאינו רק לזיעה (ע"פ תפא"י)

21 פירש בערוך עור שמשוימים בעיני הפרה לסבב בדישה. (ר"ש ורע"ב)

וטהור משום דכלי עור איתקש לשק ובעי מיטלטל מלא וריקן וזה אינו עשוי להטלטל על ידו (ר"ש כת"י).

ויש מפרשים שהוא כלי עור שמלקטים בו גללי הבקר כדי שלא יפסדו החיטים (פיהמ"ש לרמב"ם).

וצ"ע דהא תנן העושה כלי קיבול מכל מקום טמא? (חידושי הגר"א).

והרמב"ם ייישב שיטתו בהלכות כלים (פ"ז ה"ב) דטעם טהרת מלקוט הוא משום שאין לו צורת כלי (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א).

ובגליון המשנה ממרן הגר"ד לנדו שליט"א (גליון זה) כ' ע"ד הגר"א בזה"ל: ערמב"ם לעיל פט"ו מ"ה ד"ה העשוי ובר"ש שם [וענין להשליך הוא רק למטרת ההשלכה ודו"ק] עכ"ל

22 פי' גאון וכן ערוך כמין מצודה קטנה של חבלים שחוסמין בה פי' השור והגמל (ר"ש), והוא שהזחיר ה' מלישים אותו על פיו בעת הדישה (פיהמ"ש לרמב"ם).

וברמב"ם (פ"ז מכלים ה"ב) מבואר שהוא עשוי עור.

23 פירש גאון וכן בערוך כמו דף הנתון לפני הכוורת שינוחו עליו הדבורים הבאים מן המרעה ואח"כ יכנסו לכוורת. (ע"פ ר"ש)

עוד פי' בערוך כלי שמשוימין בו אש וגללי בקר ומעשנים בשביל שיברחו הדבורים מן הכוורת ויקח הדבש (שם).

24 כלי שמביא רוח ומניפין בו לאדם (ר"ש)

25 משום שאין להם צורת כלי (רמב"ם פ"ז מכלים ה"ב).

[משמע שאם היה להם צורת כלי טמאים, ובג' הראשונים ניחא דחשיבי כמקבלים, אבל במניפה שאינה משמשת אלא את האדם (ראה להלן במתני'), יל"ע הא בלא"ה טהורה וצ"ת].

26 אבל כלי קיבול טמאין בכל ענין (רע"ב שילהי מתני')

27 וזה נלמד מן השק' לפי שהוא משמש את האדם ואת הכלים (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, והמקור הוא בתו"כ פרשת שמייני הובא בפיהמ"ש לרמב"ם כאן ובר"ש להלן רפכ"ב ובתוס' בב"ב ס"ו. ובכ"ד).

וכבר נתבאר בספרא שכל שהוא משמש את האדם בלבד הרי זה אינו מתטמא, כלומר שאין האדם משתמש בו בחפציו כרצונו, שהרי כל שהוא אוכלו או שותתו או לובשו הוא גם כן משמש את האדם וכו', **והבן ענין זה שהוא יסוד הדין בטומאת כלי עץ** (פיהמ"ש לרמב"ם) וצ"ת.

28 דדרך הרבה בנ"א להיות סמוכים על שולחנם בשעה שאוכלים עליו, ונמצא השולחן משמש אדם, ומשמש אוכלין ומשקין שנותנים עליו (ע"פ פי' הראב"ד על התו"כ פר' שמייני פרשתא ו' ה"ד).

[ומבואר בזה שהמשמש לאוכלין גם נחשב משמש כלים, (הרב י"מ הכהן מונק)]

א"נ האכילה לבדה שהאדם אוכל על השולחן קרויה תשמיש למשמשיו, והן דומין לשק בענין זה שהשק אדם נותן לתוכו תבואה ורוכב עליו פעמים הרבה (שם).

וברמב"ם כאן כ' כהצד הראשון, ועי' חזו"א סכ"א סק"י ואכ"מ.

29 איכא מאן דס"ל שטומאה זו מן התורה, וסברא זו יחידית, וכל הראשונים ס"ל שאין שום פשוט מקבל טומאה מן התורה (משל"מ פ"ב מכלים ה"א).

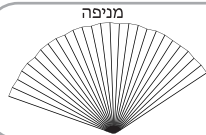
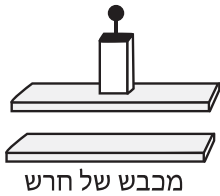
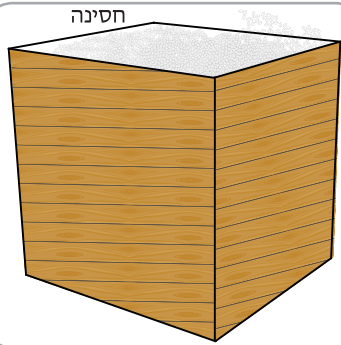
אמנם באבן האזול (פ"א מהל' בית הבחירה ה"ח) כ' שכן הוא דעת הרמב"ם, ובגליון 25 הובאו שיטות הראשונים בזה.

30 ראה הערה 27

31 ר"ל שמתחבר הכיסוי או התיק אל הכלי לתכלית המלאכה (חזו"א סכ"א סק"י לפי' הראב"ד להלן הערה 33)

32 היינו בלתי תכלית, אלא שזה אות שהוא כלי אחד (חזו"א שם וכן מבואר בר"ש כת"י להלן הערה 35) וברמב"ם (פ"ד מכלים ה"א) כתב שמשמשי כלים הטמאים, הוא שהכלי להם בשעת מלאכה ושלא בשעת

שרטוטי כלים

משמשי כלים הטמאים

כיסוי קופסא³⁴* טמא [שמשמש בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה³⁵].

ט"ז משמשי כלים הטהורים

א' כסוי קמטרה³⁶ ב' כסוי תיבה, ג' כסוי טני³⁷ ד' מכבש של חרש³⁸ ה' כסא³⁹ שתחת התיבה, ו' קמרון שעל התיבה, ז' אנגלין של ספר⁴¹ ח' בית הנגר⁴² ט' בית המנועול⁴³ י' בית המזוזה⁴⁴ י"א תיק נבלין⁴⁵ י"ב תיק כינורות, י"ג אמום של גודלי מצנפות⁴⁶ י"ד טפוס של תפילה⁴⁷ ט"ז דפוס⁴⁸ של עושי סותות⁴⁹ ט"ז סמוכות⁵⁰ המיטה⁵¹ הרי אלו טהורים.

ג' משמשי אדם הטהורים

פשוטי כלי עץ ועור המשמשים רק את האדם⁵² ולא את הכלים, כגון, י"ז המרכוש של זמר⁵³, י"ח רביעיית⁵⁴ של אליית⁵⁵, י"ט גנוגנית⁵⁶ העני⁵⁷ הרי אלו טהורים. כל זה הוא על פי הכלל שאמר ר' יוסי כל משמש משמשיו של אדם⁵⁸ בשעת מלאכה⁵⁹ ושלא בשעת מלאכה⁶⁰ טמא⁶¹ וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור. המשך בעמ' הבא >>

מלאכה, ומשמע שרק כשיש צורך שלא בשעת מלאכה חשיב משמש וראה להלן הערה 33 דכיון שנשאלים על הכלי ככסויים ותיקים ונטפלים אליו הרי הם חשובים ככלי עצמו. (ע"פ חזו"א שם, בשיטת הראב"ד עדויות פ"ג מ"ט, וכן יל"פ בד' הר"ש כת"י). וראה דאין טומאתן אלא בשעה שהן מלוכשים על הכלי, אבל כשהן נפרדים חשיב כמקצת כלי (שם). וברמב"ם (ראה הערה 31) משמע שמשמשי כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טומאתם עצמית דחשיבי כמשמשי אדם וכלים, ולא מדיון חיבור. (ע"פ דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבו שליט"א גליון זה).

וראה עוד בהערות: 35, 44, 50, 61

34 קופסה קטנה לתכשיטים (ע"פ רע"ב וז"ג בר"ש כת"י).

יש מפרשים שהיא תיבה לאיחסון בגדים (פיהמ"ש לרמב"ם).

35 לפי שהן קטנים ויראים שלא יאבד הכיסוי מניחים אותו תמיד בין כשהוא מלא ובין כשהוא ריקן (ע"פ ר"ש כת"י).

ומבואר שאפי' שאין צורך בכיסוי שלא בשעת מלאכה חשיב משמש שלא בשעת מלאכה. וראה לעיל הערות: 32, 33

והלרמב"ם שפי שקופסה משמשת לאיחסון בגדים, י"ל [במש"כ בסד"ט] שהצורך בכיסוי שלא בשעת מלאכה הוא שלא יכנס אבק ועפר, ובוה ניחא שיש צורך לכלי שיהא עליו הכיסוי גם שלא בשעת מלאכה, והרמב"ם לשיטתו (פ"ד מכלים ה"א) ראה לעיל הערה 33

יש מפרשים כיסוי קופסא טמא מפני שהוא שוה ויכול להשתמש עליו (ח"י הגר"א).

ולפי"ז אין במתני' אותה מן המשמשים שלא בשעת מלאכה שנתה טמאה, ומל' המשנה זה הכלל וכו' משמע שכבר הזכיר מן הטמאים בסיבא זו (ע"פ חזו"א סכ"א סק"ט).

ולמש"כ הגר"א דכלים הטמאים שבמשנה ח' הם המשך לכלל דר' יוסי, ניחא ראה להלן (הערה 70)

36 תרגום מלתחה קומטרא, והיא תיבה גדולה שמניחים בה בגדים (פי' הרא"ש וכו"ז ברע"ב).

והלרמב"ם (הערה 34) צריך להחלק בין קופסא לקמטרה

37 הוא סל מלשון ושמת בטמא (תפא"י פ"ב מ"ג)

38 כל חרש עצים לפי מלאכתו יש לו מקום שכובש ועוצר העץ כשהוא מעוות ועוקם עד שמישרו (רע"ב)

39 כך היא הגירסה במשניות וילנא וברמב"ם פ"ד מכלים ה"א.

ויתכן שהיו רגילים רק בשעת השימוש להגביה את התיבה ע"י הכסא.

א"נ אפי' אם היה נשאר על הכסא תמיד לא חשיב משמש שלא בשעת מלאכה כיון שאין בו צורך אלא בשעת מלאכה, עי' להלן הערה 50

ובמשנה שבמשניות הגירסא כסת שתחת התיבה, ופי' התפא"י שהוא עור שנותנים תחת התיבה שלא תרקיב מלחלוותי הקרקע. [וצל"ע מדוע לא טמאה כדיון משמשי כלים בין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה].

40 המכסה שעל התיבה עשוי כמין קובה (רע"ב).

ונודע לשמש את התיבה רק כשהיא מליאה שלא יכנסו גשמים לתוכה (ע"פ תפא"י)

41 דפוס מעץ אטום שעושים עליו את הס"ת (פיהמ"ש לרמב"ם ובהלכות כלים שם, ופי' הרא"ש והגר"א). ויש מפרשים שהוא נרתק שמכניסין בתוכו את הספר (רב האי גאון ר"ש ורע"ב). ועי' משנ"א וחי' הגר"א שמתהו"ע ז"ו.

42 נרתק של עור שנותנים בתוכו הנגר הוא היתד שמאחורי הדלת (רע"ב),

43 נרתק של עור שנותנים בו המנועול שנועלים בו הדלת (שם)

44 בית מעץ כמין קנה שמכניסים בו את המזוזה ומחברים אותה בפתח (פיהמ"ש לרמב"ם).

והטעם בכולם משום שהם פשוטי כלי עץ ועור המשמשים כלים רק בשעת מלאכה, (ע"פ רמב"ם פ"ד מכלים ה"א, וז"ל בהשגת הראב"ד פ"ב מכלים ה"ה)

והא דאינם בכלל כלי קיבול הוא משום שאין להם שוליים, ואע"ג דבעלמא מיקרי קבלה הכא מיירי שאין תשמישו יפה מחמת חסרון שוליים (ע"פ חזו"א סכ"ג סק"ב בבבאור ד' הראב"ד שם, וע"פ בכס"מ שם). [ומבואר דבית מזוזה חשיב משמש אפי' שלא בשעת מלאכה, ואולי משום שבשעה שמסירים את המזוזה לבדוקה מוציאים אותה מהכיסוי וסגי בזה, וכעין מש"כ החזו"א סכ"ג סק"ב לענין מחובר לקרקע, אמנם יש לחלק ועי', וע"פ חזו"א סכ"א סק"ט פי' אחר בבית מזוזה].

ויש מפרשים שטמאתם משום שהכלים עצמם משמשים עם הקרקע ולפיכך התיקין והכסויין שלהן טהורים (ע"פ השגת ראב"ד פ"ד מכלים ה"א).

והראב"ד לשיטתו (הערה 33) דמשמשי כלים טומאתם משום חיבור לכלי ואם הכלי טהור כש"כ המחובר לו, (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבו שליט"א).

יש מפרשים שטמאת כלים אלו משום שהם כלי העשוי לנחת (ר"ש כת"י ראה להלן הערה 45

45 כלי שמשימין בו הנבל והכינור (ר"ש).

ותיק נבלין ותיק כינורות משמע נדון הנבל בתק בשעת מלאכה, ואפשר דבעת עשיית הנבל והכנור נותן

בדפוס לעשות מלאכתו (חזו"א סכ"א סק"ט ד"ה ותיק הנבלין).

[אמנם בפיהמ"ש לרמב"ם כתב שהוא עשוי לשמירה, וקשה א"כ יש לו בית קיבול ואמאי טהור, ולכאור' צ"ל דאין לו שוליים וכבית המזוזה לעיל הערה 44].

ויש מפרשים דבית הנגר, המנועול והמזוזה ותיק נבלין וכינורות יש להם בית קיבול, וטמאתם משום שהם כלים העשויים לנחת, שאין רגילות למלטל את הכלי על ידם אלא היו מכניסין אותו בנרתק שלו ומניחים אותו במקומו (ע"פ ר"ש כת"י).

[ומבואר בזה דכלי העשוי להגביהו במקומו עדיין בכלל עשוי לנחת, עד שיטלטלנו ממקום למקום, ועי' גליון 5 שולחן מלכים ממרן הגר"ד לנדו שליט"א מש"כ בנד"ז].

46 דפוס כעין ראש אדם ועושים עליו את המצנפות (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, ורע"ב), ואינו משמש אלא בשעת מלאכה.

47 דפוס שעושין עליו תפילין (ר"ש)

48 י"ג אמום והיינו הך (עי' פיהמ"ש לרמב"ם)

49 סות הוא הבגד, והכוונה בזה לדפוסים שאורגים עליהם הבגד (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם).

50 קורות שסומכין בהן את המיטה שלא תיפול (ר"ש ורע"ב).

ולכאור' נשארם גם שלא בשעת מלאכה, ואפ"ה טהורים משום שאין צורך בהם אלא בשעת מלאכה, ובחזו"א סכ"ד סק"ז נשאר בצ"ע בנדון כע"ז אי חשיב משמש רק בשעת מלאכה או לא.

[ויתכן דרך לשיטת הראב"ד כמו שביארו החזו"א (ראה הערה 33) דשלא בשעת מלאכה הוא שימוש ללא תכלית וטמא מדיון חיבור, יש להסתפק בזה, אבל להרמב"ם שמשמשים שלא בשעת מלאכה הוא רק כשיש צורך בהם, פשוט שבכזה"ג טהור ועי'].

51 [ואע"פ שהאדם ישן על המיטה, אין הקורות משמשות את גופו, אלא את המיטה והמיטה היא המשמשת את האדם ועי']

52 כ"כ בסדרי טהרות בטעם טהרת ג' כלים אלו, ויל"ע מוד' הרמב"ם (פ"ד מכלים ה"א) שכללם עם משמשי כלים.

ובחזו"א (סכ"א סק"ט ד"ה והמרכוש), כ' ע"ד אפשר דתיבת והאמום קאי על מרכוש ורביעיית וגנוגית, ולפי"ז טמאתם הוא כשאר הטפוסים, אמנם ברמב"ם (פ"ד מכלים ה"א) לכאור' לא שייך לומר כן, וכן מקושיית הגר"א על הר"ש וערוך ראה להלן 56 משמע לא כן.

[ובחזו"א שם כ' בפשיטות שכלים אלו טהורים ולא פי' למה, ולכאור' משום משמשי אדם לחוד, ונמצא שכו"ע מודו שהם משמשי אדם]

53 כמין סוס של עץ שהליצנים משחקים בו, ואית דמפרשי כלי של עץ ארו העשוי לומר (רע"ב).

בתוספתא מבואר שטמאתו משום משמש עם הקרקע ועי' בגר"א שם, אמנם הרמב"ם בפ"ד ה"א מנאו עם שאר משמשי כלים הטהורים דמתני'.

54 הם שני מקלות שהיו משמשות את המקוננות ובמנוענים (ש"ב ו' ה') מותרגמין וברביעין (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם ורע"ב)

55 כלומר המקוננת מן האמור (יואל א' ח') אלי כבתולה חגורת שק (פיהמ"ש לרמב"ם פט"ו מ"ו)

56 תרמילו של עני (ערוך ר"ש ורע"ב).

וקשה הא תורמל כלי קיבול הוא, וכדאמר' לעיל בתורמל, ומה לי עני ומה לי עשיר (ע"פ חידושי הגר"א, ומשנה אחרונה).

[ולחומר הקושיה י"ל, ע"פ מש"כ הרמב"ם (פ"ד מכלים ה"א) דמיטה טמאה משום שמשמשת את האדם לשכב עליה, ואת הכלים, היינו המצעות שמניחים עליה.

ויתכן דהתרמיל שבכאן הוא המשמש לישון עליו, (וכן מורה הלשון גנוגית שהוא משמש לשינה), ולעני שאין מצעות התרמיל משמש רק את האדם ולכן טהור ועי'].

ויש מפרשים שהוא הסוכך שעושה הפועל על ראשו בזמן שהוא עובד בשמש (פיהמ"ש לרמב"ם וכו"פ הגר"א)

57 שם הפועל, אמר יתעלה (דברים כ"ד ט"ו) כי עני הוא (פיהמ"ש לרמב"ם).

58 דאמר הרמב"ם אומן נקרא עני לא נראה, אלא של עני ההולך בחמה (ע"פ אליהו רבא וחי' הגר"א)

59 בזמן כיסוי ונרתק כלים שהם נעשו לשמש הכלים המשמשים את האדם (רע"ב)

60 וכשאין כלום בכלי שאינו צריך לכיסוי קרי ליה שלא בשעת מלאכה, ויש כלים שמניחים עליהם הכיסוי

תמיד בין כשהוא מלא בין כשהוא ריקן, (רע"ב), וראה עוד הערות 31-32

61 אע"פ שאין הכיסוי מחובר בו, וחשיב ככלי גופיה לקבל טומאה אפי' בזמן שאינו מחובר בו כיון שרגיל להיות עליו (רע"ב).

ומש"כ אפי' בזמן שאינו מחובר בו, ר"ל חיבור צירים אבל מונח על הכלי (חזו"א סכ"א סק"ט) וראה לעיל הערה 33

תיק הסיף, והסכין, והפיגיון⁶², ותיק המספרת⁶³, והמספ' ריים, והתער, ותיק המכחול⁶⁴, ובית הכחול⁶⁵, ותיק מכתב⁶⁶, ותרוגות⁶⁷, ותיק טבלא, וסקורטיא⁶⁸, ובית החיצים, ובית הפגושות⁶⁹, הרי אלו טמאים⁷⁰.

62 סכין שיש לה שני פיות (רע"ב)

63 הם מספריים של נשים (רע"ב רפי"ג)

64 שבר כוחלין את העין (רע"ב)

65 הכלי ששמים בו את הכחול (פיהמ"ש לרמב"ם ורע"ב)

ואין הכוונה על הכלי עצמו דהוא בית קיבול גמור אלא על התיק שבו מניחים את בית הכחול (ע"פ תפא"י).

66 עט ברזל או נחושת (פיהמ"ש לרמב"ם)

67 תרי תיקים, והוא כלי אחד ובו תיקין הרבה חלוקים לקולמוס ולסכין ולמספריים ורופאי החבורות משתמשים בכלי זה הרבה (רע"ב)

68 בערוך ערך סקורטיא [וכן בר"ש] מפרש כמו סקורטיא דלעיל מ"ד [שהוא חלוק של עור שלובשים העבדנין]. וכי בעל כף נחת שלא יתכן לפרש כן שהתיק עשוי לדבר חשוב שלא יפסד או יתלכלך ולא שייך תיק לדבר מאוס כזה, ועל כן פי' שהטבלא והסקורטיא הם משמשים לחכמת התכונה (ע"פ תוי"ט עיי"ש באורך)

69 בית קיבול מעץ שמניחים בו החיצים הרחבים (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

ומש"כ בית קיבול לכאן הוא לאו דוקא עי' הערה הבאה

70 צ"ל דכ"ז משמשיין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה וכן זה הכלל דקאמר ג"כ וסמך על מ"ש במתני' הקודמת (ע"פ חידושי הגר"א, וכ"כ התני"ט עפ"י הרמב"ם פ"ד מכלים ה"א).

ומבואר מדבריהם שכל הני תיקין פשוטין הן כיון שאין להם שוליים, (ע"פ חזו"א סכ"א סק"ח). [ר"ל דרך בפשוטין נאמר הכלל של משמש בשעת מלאכה וכו"ל הקדמה במשנה ז']

ואינו יודע ליישב דבר זה היאך התיק משמש בשעת מלאכה והא הסכין מלאכתו לחתוך בו האוכלין ואו הוא מוציא מן התיק וכן כולם (משנ"א וכו"ז בתפא"י).

[ויתכן שבכלים חדים אלו, התיק אינו משמש רק לאחסון כשלא משתמשים בו, אלא גם כמשמשתמשים בו כל העת מחזירים את הסיף לנדן ומוציאים וחוזר חלילה, ולכן חשיבי כמשמשי כלים בשעת מלאכה ועצ"ע].

וראה עוד להלן הערה 78 במה שהובא מהראב"ד.

ויש מפרשים שטומאתם משום כלי קיבול, ואע"פ שאין להם שוליים או משמשים כפוי חשיבי כמקבלים, כיון שרצונו בהגנת התיק (ע"פ חזו"א סכ"א סק"ח), וע"ע שם סק"ז וס"ח סק"ג, וראה עוד להלן הערה וע"ע במשנ"א ובתפא"י, ובדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבו שליט"א.

בדין כלים חד פעמיים

א פרק ט"ז מ"ה חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא, ואם אינו יכול עד שיקרענו או יתירונו טהור: והטעם בזה כתבו הר"ש והרע"ב שבאופן זה שא"א בלי לקרענו או להתירו אדם משליכו לאשפה והוי לתשמיש עראי: ומבואר בזה דכלי שאינו עשוי לשמש אלא עראי אינו נחשב כלי.

וכידוע כבר דנו גדולי הרבנים (עי' אגרו"מ ח"ג סל"ט ובמנחת יצחק ח"ה סל"ב ועוד) בדין כלי העשוי לשימוש חד פעמי האם יש לו דין כלי לענין כוס לקידוש ולכמה דינים, והוכיחו ממתני' דחותלות המשמשות באופן חד פעמי אין עליהם תורת כלי לקבלת טומאה.

ולכאן יש לחלק דדוקא בחותלות שהשימוש בהם מוחיב לקרוע אותם בגמור שימושם אבל בכלי שאפשר להשתמש בו ורק הורגלו האנשים לזורקו דילמא אינו חשוב כמשמש עראי, ואמנם זה אינו כמבואר בתוספתא (ב"מ פ"ו הובא בר"ש במתני') דחותל שהוא עתיד לאכילת תמרה ולזורקו טהור, חישב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא. **ומבואר** שאותו חותל תלוי במחשבתו, ואם חושב לזורקו אחר האכילה טמא ואם מחשבתו להכניס ולהוציא בו טמא, ואפי' שאין חיסרון בחותל אלא רק מחמת מחשבתו.

תיק סמפונייא⁷¹, אם נותן מלמעלה טמא⁷², ואם מן הצד טהור⁷³.

זה הכלל כל העשוי לחיפוי⁷⁴, כגון תיק של חלילין לר' יהודה⁷⁵, וכן חיפוי האלה⁷⁶, והקשת והרומח וטהורין⁷⁷, וכל המשמש לתיק⁷⁸ טמא⁷⁹.

71 כלי זמר של מתכת (רע"ב)

72 י"ל שבוה לכו"ע טומאתו משום כלי קיבול, וכן משמע בד' הרמב"ם שלא נמנו בכלל פשוטי כלי עץ המשמשים כלים ברפ"ד מכלים, אמנם בחי' הגר"א ה"ל נראה שכל מתני' היא משום משמשי כלים וצל"ע.

73 שכל שמכניס מן הצד אינו חשוב נתיק אלא מכסה בעלמא (רע"ב)

74 למכסה, תרגום מכסה חופאה (רע"ב)

75 עי' תוי"ט ותפא"י,

76 שבט של ברזל ובראשו עגול כמו כדור, ויוצאים בו יתידות שדומות לשקדים

77 דתניא יכול שאני מרבה חיפוי כלים לטומאה תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחיפוי הכלים. (רע"ב) והר"ש כתב שחיפוי טהור משום שהוא תשמיש עראי ואולי המכוון בזה שהוא לא חשוב כל הצורך וצ"ת.

ויש מפרשים שהחיפוי שבכאן אינו מדבר על נתיק אלא על ציפוי, (פיהמ"ש לרמב"ם, ובהלכות כלים פ"ד ה"ד).

78 נ"ל כי התיק הוא קבוע מן החיפוי, כי התיק אפי' בשעה שמוליכו עמו על ירכיכו מוליכו עם תוכו כמו הסיף והסכין, לפיכך הרי הן ככלים עצמם, אבל חיפוי הכלים אינו כל שעה עמהם שבשעה שאוחזין בידו מסייר את חיפויין כגון האלה והרומח והקשת והרומח להן. (פי' הראב"ד מכת"י לתו"כ פרשת שמיני פ"ח ה"ו).

ומשמע בדבריו דטעם טומאת התיקים הוא משום משמשי כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבו שליט"א).

וראה הערה הבאה מד' החזו"א בטומאת תיקים.

79 לכאן קשה אי יש בהן בית קיבול מאי שייך לחיפוי, ואי אין בית קיבול לתיק למה טמא, הא בכלי עור קיימין דבעינן מיטלטל מלא וריקן?

ונראה דכל הני אין להם שוליים אלא התיקין עשוין כמין תיבה פרוצה או שיש לה שוליים אבל משתמש כפוי ומיהו כיון דרצונו בהגנת התיק מקרי מיטלטל מלא, אמנם עדיין יש לטהרם משום כיוסויין דאפי' בכלי מתכות טהורים (פי"ד מ"ג) משום דחשיבי מקצת כלי, ובכלי הטהורין הכריעו חכמים דאינו אלא חלק מהכלי ואין להם שם בפני עצמן, והטמאים ששינוי הכריעו בהן חכמים שחשובים כלי קיבול (ע"פ חזו"א סכ"א סק"ח עיי"ש עוד),

נידונים בפרק

וכן מבואר ברמב"ם פ"ה מכלים ה"ו שכ' בדין חותל, וז"ל ואם אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירונו, או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזורקו טהור, וממה ששנה הרמב"ם דין חשב לאכול מה שבתוכו ולזורקו בפני עצמו מבואר שאפי' אם אין צורך בקריעה אלא רק מצד מחשבתו גם אינו מקבל טומאה, וראה עוד בגליונות ממורנו הגר"ד לנדו שליט"א מש"כ בזה.

[ויש לדון בחותל ששימש להכניס ולהוציא וחל עליו תורת כלי, ועתה קשרו באופן שאינו יכול להוציא ממנו עד שיתירונו האם מיד פקע ממנו שם כלי כיון שעתה א"א להוציא ממנו או ד"ד דכיון שכבר נשתמש בו ונעשה כלי אפי' אם עתה אינו יכול להוציא חשיב כלי, ובפרט שגם עתה משתמש בו לאחסן בו ורק לא יוכל להוציא ממנו ועי']

ב ובמה שדימו כוס חד פעמית לדין חותל דמתני' יש חידוש, דריהטת מתני' שחילקו בין יכול להוציא ולהכניס לבין אינו יכול עד שיקרענו או יתירונו, משמע שהכל תלוי אם משמש פעם אחת או יותר, וכל משמש יותר מפעם אחת הוא בכלל עשוי להכניס ולהוציא שיש לו חשיבות כלי וטמא, וא"כ בכוס חד פעמית אע"פ שרגילים לזורקה לאחר

בתקופה זו שעל פי תקנת חכמי ישראל וטובי העיר יש חיוב על לבישת מסכות בעת היציאה לרה"ר עד יעבור זעם, יש לדון טובא מה דין מסכות אלו לקבלת טומאה, ותחילה יש לברר את המציאות הטכנית של המסכות המצויות¹.

המסכות הפשוטות עשויות מבד "אלבד" והם דחיסת סיבים המודבקים בלחץ ולא ארוגות שתי וערב, ובלשון חז"ל "לבדים". באופן שקשה לדעת את מקור הבד, יש מהם שכמעט כל הסיבים סינטטי, ויש שהרוב עשוי משאריות בדים ושאריות פלסטיק ממוחזרות, כמו כן למעלה יש חוט ברזל לתפיסה.

ויש לדון בקבלת טומאתם מכמה אנפי:

א' אם מצד החומר וטמאים טומאת בגדים, שהרי כאמור מקור האלבד אינו רק מצמר ופשתים, אלא מהרבה סוגי בדים, ולפעמים אף מחוטי ניילון וכדומה. **ב'** שיעור בגד לקבל טומאה הוא ג' טפחים ובמסכות אלו בד"כ אין ג' טפחים. ג' אם לבדים הוא בכלל בגדים לטומאה, או שרק בגד ארוג מטמא טומאת בגדים. ד' אם מלבוש העשוי למנוע היזק של חיידקים נחשב מלבוש. ה' אם ניתן לטמאות את המסכה מחמת חוט הברזל² כדין כלי מתכות. ו' אם משום שאינן משמשות להרבה פעמים, אלא אחד פעמי נחשבות כחותל [כלים פט"ז מ"ה] שאינו מקבל טומאה.

א' בגדים שאינן מצמר ופשתים:

בגמ' [שבת כ"ז א'] הביאו ברייתא 'בגד, אין לי אלא בגד, שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין, תלמוד לומר או בגד', ומתבאר שם בגמרא שצמר ופשתים מטמאים בג' על ג' אצבעות, מה שאין כן שאר בגדים אינן מטמאים אלא בשלשה על שלשה טפחים. וכן פסק הרמב"ם [הל' כלים א' י"א], 'כל שהוא ארוג בין מצמר ופשתים בין מקנבוס או ממישי או משאר דברים הגדלים ביבשה הוא הנקרא בגד לענינין טומאה'. ועוד כתב הרמב"ם [שם כ"ב א'], 'כמה שיעור הבגד להתטמא וכו', שלש אצבעות על שלש אצבעות מכוונות עם המלל לטומאת המת או לשאר טומאות. בד"א בבגדי צמר ופשתים, אבל בגדים של שאר מינין, אין מקבלין טומאה מכל הטומאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר, שנאמר או בגד מפי השמועה למדו שבא הכתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים כשאר בגדים לטומאה'. הרי מבואר שכל המינים מטמאים ואין הלכה ממה יהיה עשוי הבגד³.

ב' בגד משאר מינים שאין בו שלשה טפחים:

מה שיש לדון, דאם השאריות בדים שמיצרים בהם את האלבד אין רובם מצמר ופשתים אלא משאר מינים, לא יטמאו אלא אם יש בהם ג' טפחים, ובמסכות אלו הרי אין שלשה טפחים על שלשה טפחים.

אך גם זה מבואר בהמשך דברי הרמב"ם [פרק כ"ב שם]

1 יישר כוח לת"ח שסייע הרבה בבירור המציאות של המסכות ועוד כמה דברים שיתבארו בע"ה בהמשך.

2 ובטומאת כלי מתכות יש חומרא שאם נטמא ממת נעשה אבי אבות הטומאה כדין חרב כחלל, משא"כ בגדים ושאר כלים שאינן ממתכות דלדעת ר"ת [עי' ר"ש ריש אהלוח] אינן נטמאים טומאת חרב כחלל. ועוד חומרא יש לכלי מתכות, לעניין טומאה ישנה, דלא גזרו על כלי שנשבר ותקנהו רק בכלי מתכות ולא בשאר כלים.

3 אלא שיש להעיר על זה מלשון הרמב"ם ריש הלכות כלים ש'שבעה מיני כלים הן שמקבלין טומאה מן התורה ואלו הן הבגדים

מסכות

העשויים למנוע היוקים מבחון ונחשב עשוי לקבלה משום שעשוי לקבל את הפסולת, משא"כ אם עשוי מפני הזיעה לא נחשב עשוי לקבלה.

וז"ל החידושי הגר"א קס"ה כו'. הוא כעין כסוי על הפנים וכו'. ושל זורי גרנות מפני המוץ והולכי דרכים מפני האבק וכן של פשתן, והוא לקבלה, והוא כעין מטפחת תולה על הפנים, אבל של צבעין ונפחין תולה לקנוח הזיעה, עד כאן. ומתבאר שהשם קבלה של עור המיועד לכסוי הפנים, הוא מה שמקבל את הפסולת.

והחילוק בין לקבל הפסולת דנחשב בית קיבול לבין לקבל הזיעה דלא נחשב בית קיבול כתב המשנה אחרונה (פ"ז מ"ו) דלקבל הפסולת לא נחשב בית קיבול במה שמגן על הפסולת, אלא במה שאח"כ מטלטל את הפסולת לאשפה על ידי הבגד, משא"כ גבי זיעה דאינו מטלטל את הזיעה עם הבגד אלא מכבס את הבגד. אמנם החזון איש (כלים סי' כ"א ס"ק ז' ד"ה שם, סי' ל' ס"ק י"ד ד"ה והנה) כתב דנחשב בית קיבול משום שמגן על האדם, ושאינו זיעה דאינה מוגינה על האדם אלא מצילה מהלכלוך והזיעה, עיין שם (סי' ל') היטב. והיה מקום לומר שרק בכלי עור יש הלכה שיהיה עשוי לקבלה, אבל בטומאת בגדים אין תנאי שיהיה עשוי לקבלה. אמנם החזון איש (סי' כ"א שם, וע"ע סי' ה' ס"ק ג' ד"ה ויש) כתב, שהמשנה הנ"ל דקס"ה היא אף בטומאת בגדים.

ולפי זה אולי יהיה תלוי בהנ"ל, דלמשנה אחרונה לא יחשב בית קיבול, דלא מטלטלים עם המסכה את החידקים⁹. אך לחזו"א לכאן יהיה תלוי לשם מה לובשים את המסכה, אם המסכה עשויה לקבל את החידקים של אחרים שלא יזיקו ללובש את המסכה, דאז מיקרי בית קיבול שמגנת על הגוף, אבל אם המסכה עשויה להגן שלא ילכו החידקים מהלובש את המסכה לאחרים, אולי דומה לקסייה העשוי מפני הזיעה, דלא מיקרי שמשמש לקבלה, אלא שעשוי להציל מהלכלוך והזיעה, [ובפרט שלא עשוי לקבל את החידקים אלא לשמור שלא יתפזרו החידקים אלא יישארו בגוף הלובש].

ה' חוט ברזל:

החוט ברזל לא נחשב מעמיד ועיקר הכלי ואינו טמא משום כלי מתכות וכמו שנתבאר בגיליונות הקודמים לגבי פלאפון.

ו' כלים חד פעמיים:

איתא במשנה [כלים טז ה'] 'חותל [כלי שעושין מחריות של דקל ומניחין בו תמרים לחים ואוכלין אותם - ר"ש] שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא, ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור'. וכתב שם הר"ש מהתוספתא שלא רק באופן שאינו יכול ליטול בלי לקורעו טהור, אלא אף אם חשב לזורקו לאחר שיאכל את התמרה, אינו מקבל טומאה. וכן הוא ברמב"ם [פ"ה ה"ז] 'חותל של הוצין שמניחין בו הרוטב וכיוצא בו וכו', ואם אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרקו טהור'. וכן כתב הקהלות יעקב [סוכה סוף י"ט] בשם החזו"א, שכלים שהיו מיועדים לשימוש חד פעמי לא מקבלים טומאה.

ויש לעיין אם זה הלכה בכל הכלים, דהיינו אף בכלי מתכות ובגדים שמטמאים אף שאינם עשויים לקבלה, או שרק גבי כלי עץ דבעי בית קיבול, אין הבית קיבול חשוב בית קיבול העשוי להכניס ולהוציא, אם אינו עשוי רק לקבלה של פעם אחת.

אמנם הר"ש שם כתב שחותל טהור משום שמשמש שימוש עראי, משמע שזה דין כללי בכל הכלים, ששימוש חד פעמי לא מחשיבו לכלי מעשה. וכדאי לישנא ד'עראי' כתב עוד הר"ש [שם משנה ח'] גבי עור העשוי לחיפוי, ומבואר ברמב"ם [פ"ד ה"ד] שחיפוי טהור אף בכלי מתכות. [וע"ע בראב"ד [תו"כ שמיני פרק ח' ה"ז] שמפרש לטהרת חיפוי באו"א]. ונפק"מ שהמתכת של הנריות אינן מקבלות טומאה, דאף שבכלי מתכות אין הלכה של בית קיבול, כיון שאינן עשויות אלא עד שיגמור את השימוש של הנר, לא מיקרי כלי מעשה.

אמנם כשעושה את הכלי בצורה חשובה, אלא שלאחר שנמאס זורקו, דעת הגר"ק שבתניות חד פעמיות הנלקחות מעכו"ם צריכות טבילה, דיש להם חשיבות של כלי. וכבר דנו בזה כמה אחרונים לגבי בונה וסותר בשבת ולגבי מוקצה.

ולעניין המסכות, אף שהם זולות ועשויות מבד פשוט, אך למעשה משתמשים בהם כמה פעמים, וכלי שעשוי להשתמש בו כמה פעמים [כמו כוסות וצלחות חד פעמיות שמוזגים לתוכם כמה פעמים¹⁰], יש לדון שודאי נחשב כלי לקבלת טומאה.

דאם הוא בגד גמור הרי הוא מקבל טומאה אף שאין בו שלשה טפחים. וז"ל, 'במה דברים אמורים בקרעים מן הבגדים, אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טומאות'. והיינו דכל הדין של ג' על ג' אצבעות ושלשה על שלשה טפחים לא נאמר אלא בבד שאינו בגד, אבל אם עשה ממנו בגד אף כל שהוא טמא.

ומקור הדין הוא מהגמ' שבת [ס"ג ב'] 'מניין לאריג כל שהוא טמא, תלמוד לומר או בגד'. וכתב הראש יוסף [שבת כ"ז ע"א ד"ה ושאר] דמוכח בתוס' שהריבוי אינו רק בצמר ופשתים שמטמאים בג' על ג' אצבעות, אלא אף בשאר מינים שאינן מטמאים רק בשלישה על שלשה טפחים, אם ארג מהם בגד כל שהוא טמא טומאת בגדים. וכן מדויק שם גם מלשון הרמב"ם. והפני שלמה [לבעל הקיצור שו"ע שבת שם ד"ה ולפ"ז] כתב דלדעת התוס' רק צמר ופשתים מקבל טומאה בכל שהוא ולא שאר מינים, אך בדעת הרמב"ם גם הפני שלמה מודה שכל המינים התרבו לטומאת אריג כל שהוא.

ועדיין יש לדון מדברי התוס' [שם ד"ה מניין] שכתבו שם "...אבל הכא מיירי באריג כל שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו" משמע לכאן שדוקא אם מתחילה ארג פחות מהשיעור, אבל אם ארג סליל גדול של בד ואחר כך חתך ממנו ועשה בגד לא התרבה שמטמא טומאת בגדים [וע"ע תוס' שם כ"ו ע"א בסוף העמ']. וכן לשון הרמב"ם [שם] הוא 'אורג בגד בפני עצמו' משמע קצת דוקא שארג מתחילה לכך. ואם כן כיון שהמסכות נארגות בסליל ארוך ורק אחרי זה חותכים ממנו גודל של מסכה, לא יקבל טומאה בפחות משלישה על שלשה טפחים.

אמנם החזון איש [כלים ל' סוף כ"ה] מביא ראיות שאף אם בתחילה ארג בד ארוך, ואחר כך חתך ממנו חתיכה לעשות ממנו בגד גמור, מקבל טומאת בגדים. [ועיין עוד ברמב"ם שם פרק כ"ג ה"ג ובראב"ד גבי בגד המיועד לאחיזה].

ג' לבדים:

ולענין אם לבדים טמאים טומאת בגדים: בגמ' [שבת ס"ד א'] דרשו שאין טומאת בגדים בחבליים, דבגד היינו 'טווי ואריג'. ואף שמבואר שם [ע"י רש"י שם ד"ה יכול שאני מרבה החבליים] שקלוע הוא בכלל ארוג, מכל מקום חבליים ומשיחות שאינן ארוגים התמעטו שאינן מקבלים טומאת בגדים. וכן צמר גפן שאינו טווי, אינו מטמא טומאת בגדים, וכ"כ המגן אברהם [תרכט ג', וע"ע ראב"ד סוכה פ"ה ה"ד].

ונחלקו הראשונים בסיבים שלא [טווי ו]ארגן אלא הדביקן יחד ונעשו ללבד, אם מקבלים טומאה, ונאמרו בזה ג' שיטות.

א' דעת התוס' [שבת נ"ז ב' ד"ה ואינו] והרמב"ן [שם] שכיון שאינו טווי וארוג אינו מקבל טומאה⁵.

ב' דעת הרמב"ם [כלים א' י"א, כ"ב ב'] שלבדים מטמאים טומאת בגדים, ויתכן בטעמו דמה שעשוי מהרבה חוטים מחשיבו לארוג⁶.

ג' לדעת הראב"ד [שמיני פרשת ו' הלכה ח'] יש לחלק בין לבדים שהעשויים כבגד גמור שאפי' שאינם בכלל ארוג יש ילפותא מקרא לרבותם לטומאה, אבל לבדים שאינם בגד גמור אינם מקבלים טומאה כיון שאינם בכלל ארוג.

ולפי זה נמצא שהמסכות העשויות מבד אלבד, דהיינו מלבדים, טומאתן תלויה בשיטות אלו, לדעת התוס' כיוון שאינן ארוגות אינן מקבלות טומאה, אך לדעת הרמב"ם אף שאין הלבד ארוג מקבלות טומאה. וכן לדעת הראב"ד מסתמא נחשב בגד גמור שמקבל טומאה אף שאינו אריג⁷.

כל האמור רק בנוגע לשאריות של שאר בגדים, אבל לגבי חומר סינטטי, דהיינו אם רוב הסיבים הם משאריות פלסטיק וכדומה שמתחילת ברייתן אינן מיוצרים כחוטים, אלא נפט או חומר אחר שפירקו אותו, וכן אם מעיקרא לקחו את הנפט או חומר סינטטי ויצרו ממנו 'אלבד', הוא נידון לעצמו אם יש להם טומאת בגדים כשאר מינים, או שרק מינים שמתחילת ברייתן כחוט מקבלים טומאת בגדים⁸. וכן יש לדון בהם אם לדונם כדברים הבאים מן הים שטהורים, ויתבאר בע"ה בגיליונות הבאים.

ד' מלבוש העשוי למנוע היוק של חיידקים.

גבי כלי עור תנן [כלים טז ו'] 'קסייה של זורי גרנות וכו' טמאה, אבל של צבעין ושל נפחים טהורה וכו'. זה הכלל העשוי לקבלה טמא מפני הזיעה טהור'. וע"ש בר"ש ובפי' המשנה לרמב"ם וברמב"ם ביד [פ"ז ה"ה] ובראב"ד [פכ"ז ה"ה, טו"א פ"ג ה"יא] שהם כעין מלבושים

והשקין וכלי עור וכלי עצם וכלי מתכות וכלי עץ וכלי חרש', משמע שבגדים הם עוד מין המקבל טומאה. בהמשך הגיליונות יובא בע"ה שיש מינים שלא נחשבים מין בגד.

4 צמר גפן היא: כותנה טהורה מעוקרת, כותנה היא סיב רך הצומח סביב זרעי צמח הכותנה, הסיב משמש לטווית חוטים ואריגותם.

5 [בגליון 26 הקשה הרב מרדכי פישל מתוספתא, ויש עוד מקומות שקשה על ראשונים אלו ואכ"מ]

6 ולעניין שבת כתב הרמב"ם [הל' שבת ט' ט"ז] שהעושה לבדים חייב משום טוהו. ועיין עוד בראב"ד שם וברלב"ח סי' כ"ג שהלבדים נעשים מצמר ופשתן קודם שנטוו.

7 זהו רק בלבדים, אבל בעורות, וכן לעניין כפפות נילון הוא נידון בפנ"ע יתבאר בע"ה בגיליונות הבאים.

8 [אחד הדרכים הפשוטות לבדוק במה עשוי, מנסים לשרוף ממנו מעט על ידי גפרור או נר, ורואים אם החומר נכנס או נכרך, בד סינטטי נופט נכנס ואין בו חומר שנחרך ונשרף].

בענין האם קבלת טומאה של אוכל וכלי הם ב' פרשיות שונות

במדור שולחן מלכים (גליון 26) הובא נידון מדוע כל אוכל לא יחשב כלי ויקבל טומאה מחמת שם כלי. והובא לתרץ משמיה דמרן הגר"ד לנדו שליט"א, שדבר שתשמישו דרך כילוי אינו כלי. ומחמת שם נכתב דאף גפרור ונר אין להם קבלת טומאה מדין כלי, וכן לקנין סודר לא מהני בעפרון דאינו כלי.

אמנם הדבר פשוט שאוכל מקבל טומאה אף באופן שאינו כלי, דהרי בשר ודגים אינו מן מתכות ואינו כלי חרס ועץ, וממילא פשוט שהתורה חדשה קבלת טומאה לאוכל אף באופן שאינו ראוי לטומאה מכח שם כלי. דהרי אינו ממין המקבל טומאה, והרי כלי זכוכית אינו מק"ט מן התורה, וכל טעם שגזרו חז"ל שיטמא דדומה לחרס, וכלי פלסטיק טהורים.

וכל הקושיה שאוכל שהוא ממין עץ יקבל טומאה מדין כלי עץ, ובתוס' שבת (סו, ד"ה) כתבו שהטעם שכוורת הקש ר"ע מטמא משום דחיטה איקרי עץ למאן דאמר פרי שאכל אדם הראשון חיטה היתה, ומבואר שמיני צמחים אינם מין עץ ודווקא עצים ממש. אבל ירקות וכדומה מופקעים מקבלת טומאה. ולשיטתם הקושיה רק מפרות האילן שיחשבו כלי עץ ודעת הרמב"ם כלים (פ"א ה"ג) שהגדרת כלי עץ נקבע בדבר שגדל מן הארץ ואף ירקות יחשבו עץ.

ואמנם הרי פשוטי כלי עץ טהורים ובענין דווקא בית קיבול. וממילא לכאורה פשוט דאוכל אינו יכול לקבל טומאה אף שהוא ממין עץ דהרי אין לו בית קיבול. ורק באופן שחקק בית קיבול בתוך פרי דיש לו בית קיבול שייך שיקבל טומאה מדין כלי. ובפשוטו הרי זהו אינו עשוי לקבלה וממילא לא שייך שיקבל טומאה מדין כלי עץ. ומשכחת לה במאכל "גביע גלידה" שיש לו בית קיבול ואם חיטה איקרי עץ דיקבל טומאה דעשוי לקבלה. (ויש לחקור האם שימוש כלי של פשוטי אינו שימוש חשוב אבל שימוש של אכילה הוא שימוש חשוב ולכן גם בלי בית קיבול שייך שיטמא והדברים מחודשים) ובאופן שיש פרי שחקק בו בית קיבול והתקינו לשמש איתא בתוספתא כלים פרק ז' הלכה ג' דיקבל טומאה מדין כלי.

ולכאורה משכחת לה במאכל הנקרא "גביע גלידה" דנעשה מן העץ ואף לתוס' (שבת סו.) כתבו דחיטה מיקרי עץ, ויש לו בית קיבול העשוי לקבלה. והתם משכחת לה לדון האם יקבל טומאה מחמת שם כלי (נוסף לטעם שהוא מקבל טומאה מחמת שהוא אוכל).

אמנם יש לחקור האם קבלת טומאה של אוכל וכלים זהו קבלת טומאה אחת ויש ב' טעמים מדוע דבר מקבל טומאה האם מחמת שהוא אוכל או כלי. או שנאמר דזהו ב' פרשיות שונות של קבלת טומאה. יש פרשת קבלת טומאה של אוכל ויש פרשת טומאה של כלי. והרי אוכל טעון הכשר וכלי לא טעון הכשר.

ואם זהו ב' שמות חלוקים של קבלת טומאה, יתכן דדבר שקיים בו תורת קבלת טומאה מחמת שהוא אוכל זהו ההפקעה שלא קיים בו תורת קבלת הטומאה מחמת שהוא כלי. (דוגמה לדבר יסוד החזון אי"ש בד' אבות נזיקין שדבר שהוא אב דרגל זהו סתירה שיהא אב מזיק דאש ויש לחלק)

ונפקא מינה בדבר שהוא קבל טומאה מחמת שהוא אוכל. ואחר כך משנים אותו לשמש ככלי כגון אתרוג שקבל טומאת אוכלין ואחר כך התקינו לשמש ככלי האם הטומאה נשארת בו.

או דנאמר שמה שחל בו טומאת אוכלין שם טומאה הוה נפקע בשעה שהפסיק לייחד אותו לאכילה. וכל הטומאה ששייכת בו עתה היא טומאת כלים. וזהו שם אחר שלא חל בו.

דכל השם טומאה שחל בו זהו טומאת אוכלין. והמה ב' שמות של קבלת טומאה ושם טומאה דטומאת אוכלין אינו מתקיים בחפץ שהוא כלי ואינו אוכל עתה אלא כלי. (אבל אם נאמר דאין ב' שמות של טומאה והכל הוא דבר אחד אלא יש ב' סיבות מדוע דבר מקבל טומאה או שהוא אוכל או שהוא כלי. אם כן הטומאה תשאר בו לעולם)

ובגמ' בחולין (קכ"ט) איתא כופת שאור שיחדה לשיבה בטל ממנה שם אוכל. ויש לדון הלוקח כופת שאור גדולה ודעתו שחציה הימני תשמש לאכילה וחצי השני יחדה לשיבה.

ונגע שרץ בחצי אוכל שבה האם כולה תקבל טומאה או רק חצי האוכל. וחציה שאינו אוכל ישאר טהור. דכתב הרמב"ן (שבועות י"א) דאם שבעה לה טומאה לחצי מאכל ונגע בו שרץ לא יחול טומאה אף בחצי שלא היה טמא. והביאור דמגע מתייחס לא לכללות החפץ אלא רק למקום הנגיעה ממש, אלא החלות טומאה חלה בכולו. ואם נימא שזהו ב' שמות של קבלת טומאה, אם כן שיוורדת הטומאת אוכל לחפצא היא חלה בכללותו. אבל השם טומאה שחל לא שייך שיחול בחצי כלי שבו.

אבל אם נאמר שאינם ב' שמות של קבלת טומאה והכל שם אחד, אלא ב' סיבות בעלמא מדוע יורדת הטומאה ובחלות טומאה הכל שם אחד. אם כן זהו יחול גם על החצי הוא כלי.

(ויש לדון כשמטביל את החצי כלי שבו (באופן שנגע שרץ בחצי כלי) האם זקוק להטביל את החצי מאכל מדין אין טבילה לחצאין ויש לדון דאין שם טבילה לחצי מאכל. או דרך נתמזעט שאין הטבילה מועלת לטהר את החצי מאכל אבל יתחייב להטבילו עבור החצי כלי שבו מחמת דאין טבילה לחצאין או שרק מה שזקוק לטהרו התם אין לעשותו לחצאין.)

ובבית מאיר (או"ח סימן תס"ז סעיף ח') כתב דאין לשאוף טבכ בסגריות חמץ בפסח אף שאינו ראוי לאכילת כלב משום דיש לדון זאת כאכילה. ואסור לאכול דבר שלא ראוי לאכילת כלב דיש אחשביה ויש לדון במאכל שראוי לאכילת אדם ומיועד נמי לעישון האם יחול בו טומאת כלים מדין כלי עץ באופן שיש לו בית קיבול.

דאם הטעם ששימוש דרך כילוי והשחתה אינו עושה שם כלי לכאורה בעישון הוא משתמש מספר פעמים ועושה כמה אכילות באותו כלי.

אבל אם הטעם ששם מאכל עושה קבלת טומאה של מאכל ויש הפקעה שלא יחול בו טומאת כלי אז לא יחול בו טומאת כלי.

ויש לדון לצד דימצא חפץ שהוא גם מאכל וגם כלי האם יועיל לו טהרת טבילה לטהרו לגמרי האם תורת קבלת טומאה של מאכל כלפיו לא מועיל טהרת מקוה אף שהוא גם כלי. או העיקר שהוא גם כלי ומחמת זה התורה חדשה עליו מקוה. וזה יועיל גם בקבלת טומאה שיש בו מכח מאכל וכן מאכל הנקרא "גביע גלידה" אם נאמר דהוא גם כלי וגם מאכל ואם נאמר דחלים בו ב' שמות של קבלת טומאה יחד האם יועיל בו טהרת מקוה אומנם אם נקוט שאוכל מפקיע תורת קבלת טומאה של כלי מסתבר שלא יועיל טבילה לטהרו.

הרב אברהם הרשטיין

לכבוד מערכת הגליון אהלי טהרות.

בגליון פרשת קורח הובא בשם הגר"ד לנדו שליט"א דין מחודש דכלי שדרך השתמשו-תו הוא ע"י כילוי לא חשיב כלי לענין קבלת טומאה ולענין קנין סודר, וע"כ נכתב שם דעט אינו נחשב כלי בין לקב"ט ובין לקנין סודר.

לכאורה יש להעיר בזה, דהנה עט בדר"כ מורכב מג' חלקים, יש את המסגרת שבה מכניסים מילוי לעט, וגם המילוי מורכב מכלי שבו ממלאים הדיו.

והנה לכאורה כשנדון על המסגרת שבו מכניסים המילוי לכאורה שפיר מקב"ט [כשעשוי ממכתכת] דהא אין תשמישו דרך כילוי, דאף כשנגמר הדיו שבעט, הא שפיר אפשר להשתמש בו שוב ע"י שמכניסים מילוי אחר, ובעטים היקרים באמת נמכר המילוי בפנ"ע, שיוכלו להחליפו, וא"כ לא חשיב כלל משתמש עמו דרך כילוי. [ואכן היה ניתן לדון דחלק זה בפני עצמו אינו מקב"ט, כדון כלי של פרקים דבעי שיהא לו שם בפני עצמו כדאיתא בריש פ"א דכלים וברמב"ם פ"ט הל"א, וא"כ יש לדון אם חלק זה בפני עצמו נחשב שיש לו שם בפני עצמו, אולם עפמ"ש הראב"ד בהשגות שם דאינו תלוי בשם בפני עצמו אלא במשמש בפני עצמו, וכמ"ש בחזו"א סימן יד ס"ק יד דאין

הכונה שצריך שישמש בלא עזר חלק אחר, דאף עקרב של פרומביא אינו משמש בלא עזר אחר ומקב"ט, אלא דיש לו תפקיד מסויים בכלי אשר לזה הוא משמש בפני עצמו, לאפוקי קני מנורה דאף תשמישו המסויים אינו אלא בצירוף שאר הקנים, וכן ביאר בארוכה בשו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' סד, א"כ ה"נ הרי הוא משמש בפני עצמו, דיש לו תשמיש מיוחד בכלי, דהיינו החזקת המילוי, ושפיר מקב"ט.]

ואכן לענין הכלי הנקרא מילוי, שבו מכניסים הדיו, הנה כשעשוי ממכתכת שפיר נראה דאף הוא חשיב כלי לקב"ט, דהא הכלי מצד עצמו שפיר אפשר להשתמש בו גם כשנגמר המילוי, ע"י שימלאו שוב את הכלי בדיו, ומה שאין רגילות להשתמש בזה שוב, לכאורה אינו קובע הדבר כשימוש דרך כילוי, כיון שהכלי עצמו אינו מתכלה רק הדיו. [וגם לכאורה חשיב משמש בפני עצמו וכו', רק יש לדון בזה משום כלי חד פעמי, כיון שאין דרך להשתמש עימו אחר שנגמר הדיו].

ורק לענין עפרון יש לדון כן דחשיב כמשמש דרך כילוי, אלא דבלא"ה לענין קבלת טומאה אינו מקב"ט כדון פשוטי כלי עץ.

הרב חיים סלומון ירושלים

פט"ו מט"ו נבלי השרה טמאים, והר"ש כ' דאף שהוא מדרבנן, ובגליון פ' שלח כ' הגאון הגדול ר' איתמר שליט"א דגם ברמב"ם משמע שהוא מדרבנן, [שהביא זאת יחד עם כל הטמאים מדרבנן] והק' דהרי מדרבנן צריך שיהיה משמש אדם ומשמש אדם, וכ' שבסדרי טהרות כ' דכיון שהוא משמיע קול, בצירוף מה שיש לו ב"ק, טמא מדרבנן, והנה מצינו גם שתכשיט טמא, והרמב"ם כ' בפ"ז ה"א עור שכרך בו הקמיע מקבל טומאה, וכו', ואם כרת ממנו ועשה חוליה לתכשיט מקבלת טומאה, ואף שהוא פשוטי כל עור, מ"מ טמא, וכ' החזו"א סי' ל' ס"ק ל"ב דמשמע מהרמב"ם דאף דילפינן מציין כל תכשיט אתרבי, היינו גם בעור וה"ה גם בעץ, ובמשנ"ט פ"א מ"ח הביא שבחסדי דוד כ' שהוא מדרבנן, ובשספר משכנות אפרים כ' שהוא דאור, והוא טומאה חדשה של תכשיט, אך הנה הרמב"ם פ"ח מכלים ה"ז כ' כל תכשיט הבהמה והכלים וכו' טהורין, וכו', חוץ מזוג של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם, כיצד העושה זוגין למכתשת, וכו', עשה להן ענבולין מקבלין טומאה הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם, הרי הן כתכשיט אדם, עכ"ל, הרי מפורש שס"ל שמשמיע קול הוא כתכשיט, ותרוייהו דין אחד להם, ואם תכשיט בפשוטי כל עור או עץ הוא מדאור, א"כ גם במשמיע קול, ואם בנבלי השרה משמעות הרמב"ם שהוא דרבנן, א"כ גם צ"ל דגם תכשיט הוא דרבנן, ואף שאין לו ב"ק, מ"מ טמא מדרבנן, ואף שהרמב"ם לא הזכיר שהוא דרבנן, אבל הרמב"ם שם בפ"ז ה"ד מבאר גם כלי עור שהם טמאין מדין פשוטי כל עור, [ע"ש שהביא את דין המשנה דזון ובוכיאר טמאים, וכ' שהוא כשאר כלי עור הפשוטים, והיינו שהוא מדרבנן, כמש"כ החזו"א סי' ל' ס"ק י"ד], א"כ י"ל דגם תכשיט כן, וא"כ הרי מבואר שגם תכשיט, שהוא פשוטי כ"ע הוא דרבנן, גם בלא ב"ק, דהרי עור שעשאו חוליה לתכשיט אין בו ב"ק, ושבו יקשה הרי אינו משמשי האדם ומשמש אדם, וממ"נ אם הוא דין חדש שאיתרבי מתכשיט, היה לו ליטמא מדאור, ואם הוא לא מיטמא מדאור א"כ גם מדרבנן לא הו"ל ליטמא, דהרי אינו משמשי האדם ומשמש האדם, ואין לומר שהוא בצירוף הב"ק שהרי עור שעשאו חוליה לתכשיט אין בו ב"ק.

ונראה דיל"ע ביסוד הדיון מה דמדרבנן בעי' שיהיה משמשי אדם ומשמש אדם, אם הוא משום דחשיב מדרבנן דומיא דשק, כיון שהוא דומה בעיקרו לשק, ומדרבנן סגי בדומה בעיקר שימושיו לשק, (ע"י מי נפתח פרפר ל"ד אותו' ש"כ כע"ז) או דיל"ע ביסוד הדיון הוא, דבלא שהוא משמש האדם ומשהא"ד חסר בשם כלי, דהרי חזי' ברמב"ם בפ"א ה"ט מכלים, שבלא ריבוי מקרא, פשוטי כלים היו טהורים, וגם במתכות, והיינו משום שחסר בשם כלי, ורק במתכות נתרבו, וא"כ י"ל דלא גזרו רבנן אלא על כלים שיש להם שם כלי, וברמב"ם הרי מבואר, שיש תרי גוויי פשוטי כלים, דיש כלים שטהורים מסבא, וגם במתכות היו טהורים בלא ריבוי, ויש פשוטי כ"ע שבלא מיעוט היה לנו לטמאם, דבפ"א ה"ח מכלים כ', כלי מתכות אחד פשוטיהן כגון הסכינין והמספרים, או מקבליהן כגון היורות והקומקומסין הכל מקבלין טומאה שנאמר כל דבר אשר יבוא באש, [וכמו"כ כ' הרמב"ם דיש קרא מיוחד לרבות כלי מתכות שהם מקבלים ארבעים סאה בלה], הרי כ' זאת על סכינים ומספרים, דאין הם כלי קבלה כלל, ובכ"ה ג' באמת חסר בעצם התורה כלי שבהם, וצריך ריבוי מכל דבר, ואילו בה"ט כ' כלי עץ וכלי עור וכלי עצם, מקבליהן כגון העריבה והחמות וכיוצא בהן מקבלין טומאה מדברי תורה, אבל פשוטיהן, כגון לוחות והכסא והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן, אין מקבלין טומאה אלא מדברי סופרים, שנאמר מכל כלי עץ או בגד וכו', הרי שמנה את הכלים שצריך מיעוט, והם לוחות וכסא ועור שאוכלים עליו, ונראה דדוקא אלו צריכים מיעוט, והם באמת טמאים מדרבנן, דהרי כ' שפשוטיהן אין מק"ט מד"ת אלא מד"ס, וק' דהרי לא כל פשוטי כ"ע מק"ט מדרבנן, דבעי' שיהיה משמש האדם ומשמשו, כמש"כ בפ"ד, והוא מדרבנן כמש"כ המל"מ שם, א"כ למה כ' כאן בפשיטות שפשוטי כ"ע טמאים מדרבנן, היה לו לכתוב קודם שפשוטי כלי עור טהורים מקרא, ואח"כ להוסיף שיש מהם שטהורים אפי' מדרבנן ויש שטמאים מדרבנן, אלא הביאור, שהרמב"ם הרי הזכיר את הכלים שנתמעטו מקרא, ובאמת כל הכלי עץ שצריך למעטם מקרא הם טמאים מדרבנן, אבל כלים שמשכבא טהורים וצריך ריבוי במתכות, בהם לא גזרו, דרק בכלים שמשכבא היה לנו לטמאות, וכל מה שהוצרכו למעטם, הוא משום שיש בהם שם כלי, ונתמעטו משום דל"ה דומיא דשק משו"ה הם טמאים מד"ס, אבל אלו שמשכבא טהורים, ע"ז הרי לא איירי הרמב"ם, ואלו טהורים

באמת גם מדרבנן, דהרי אין להם תורת כלי, [ורק במתכות נתרבו] והכלים שכ' הרמב"ם שטמאים מדרבנן, הם כל אותם כלים, שיש להם שם כלי, והיינו מה שמשמש האדם ומשמש האדם, ומבואר מזה, שכלי עץ שמשמש אדם ומשמש אדם, צריך קרא לטהרם, ומשום שיש עליהם תורת כלי, משא"כ שאר כלים צריך לרבות בכלי מתכות, משום שחסר בתורת כלי שלהם, ולפי"ז מה דילפי' מקרא בתו"כ דמשמש האדם ומשמשו, אף שהוא מדרבנן, אבל יסודו דאורייתא, דילפי' מקרא מה נקרא שם כלי, ומה לא, דהוי ממש ילפותא, מה נחשב כלי, ומה לא, וזה ילפי' בתו"כ שמשמש אדם ומשמשו הוי כלי, רק שזה נפ"מ לדרבנן, [ויתכן נפ"מ לדאור ויתבאר להלן].

וכיון שנתבאר, דיסוד הדיון מה דבעי' בפשוטי כלי עץ שיהיה משמשי אדם ומשמשו, שבמשמש אדם ומשמשו יש בו שם כלי, א"כ נראה דאין זה דוקא כמשמש אדם, אלא אם נמצא עוד כלי שיהיה בו שם כלי רק לא יהיה דומיא דשק, יהיה טמא מדרבנן, והנה תכשיט ומשמיע קול הרי נתרבו מקרא, שהם נחשבים לכלי, ומשו"ה טמאים גם בכלי עץ, אבל נראה שטומאתם מדרבנן, דאף שנתרבו ששם כלי עליהם, מ"מ כל מה שנתרבו הוא רק שיש בהם שם כלי, וזה לא יועיל לטומאה מדאור, וזה ממש כמשמש האדם ומשהא"ד, דגם הם נתרבו מקרא, ומ"מ טמאים מדרבנן, דהרי בעי' דומיא דשק, ודינם שווה למשמש האדם ומשהא"ד, דאף דנתרבו דשם כלי עליהם, מ"מ כיון דל"ה דומיא דשק, טהורים מדאור, דהוא תנאי בקב"ט, לזה לא יחני כלל מה דמשמיע קול ותכשיט יש להם שם כלי, דהרי יש עוד תנאי דבעי' דומיא דשק, אבל לגבי טומאה דרבנן ודאי מועיל, משום שהרי זה יסוד הדיון שצריך משמשי אדם ומשמשו דבעי' כלי, ומבואר היטב מה מה דמבואר ברמב"ם דמשמיע קול ותכשיט טמאים מדרבנן.

והנה רש"י בשבת פ"ד ע"א כ' שפשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, והתוס' שם (ד"ה מפין) הקשו על רש"י דבסוכה ט"ז אמרי' שלמיטה יש טהרה במקוה, ומיטה פשוטי כלי עץ, ולמש"נ יש ליישב את רש"י דכל מה שכ' רש"י שאין לפשוטי כ"ע טהרה במקוה, הוא משום שאין דין כלי עליהם, אבל במטה שהיא משמשי אדם ומשמשו, דיש לה שם כלי אף שאין מק"ט מ"מ יש לה טהרה במקוה, ושור"ר בפנ"י שם שכ' כן לתרץ דברי רש"י לחלק בין משמשי אדם לשאר פשוטי כ"ע, וביאור הדבר כמש"נ, הרי דמבואר בדברי רש"י אלו, דהילפותא של התו"כ היא לגבי שם כלי, רק הקב"ט הוא רק מדרבנן.

ועוד יתכן נפ"מ אם חוצץ בפני הטומאה, דיתכן שפשוטי כ"ע אינן חוצצים בפני הטומאה, [ועי' מה שציין בזה בס' טעם ודעת פ"ב מטו"מ], אבל מה שמשמש אדם ומשמשו, הוא מדאור, וא"כ ניחא מאוד דהילפותא על משמשי האדם ומשהא"ד, הוא נפ"מ לדאור, ורק לגבי טומאה הוא נפ"מ לדרבנן.

והנה קיי"ל דכל המטמא מדרס מטמא מת וילפי' בשבת פ"ד מק"ו מזב, מפץ במת מנין וכו', ע"ש והרמב"ם כ' פכ"ג ה"א כ' דהוא מדבריהם, ככל פשוטי כלי עץ, והיינו שגם בדברים שלא היה להם ליטמאות מדרבנן, משום שאין הם משמשי אדם ומשמשו אדם, מ"מ כיון שהם טמאים מדרס, טמאים במת, וצ"ע דהרי ילפי' מק"ו, ומנ"ל לרמב"ם שהוא מדבריהם, ובמי נפתח פרפר ל"ד כ' דכל מדרס הוא מסבא חשיב משמשי האדם ומשהא"ד, מחמת מצעות, ורק במפץ צריך לבוא לק"ו שיש בו שם כלי, וצ"ע דהרי גם בסנדל מבואר ברמב"ם פכ"ז ה"ט דנאמר הכלל, ובסנדל ליכא מצעות, הרי הכלל מטמא מדרס מטמא מת נאמר גם במה דלא משמשי אדם ומשהא"ד וגם זה ילפי' מק"ו, ולמה הוא רק מדרבנן, ולמש"נ הוא מבואר, דהרי נתבאר שכל שיש לו שם כלי, הוא טמא מדרבנן, ומק"ו ילפי' שיש לו שם כלי, כמש"כ רש"י סוכה כ' ע"א ד"ה מטמאות, אבל לגבי דין דומיא דשק, דהוא דין שילפי' מקרא, לא שייך כלל ק"ו, דהק"ו לא מבטל את הדיון דומיא דשק, ורק לגבי הנידון אם חשיב כלי או לא, זה ילפי' מק"ו, ואחר שיש שם כלי, ממילא הוא טמא מדרבנן ככל פשוטי כלי עץ, וזה הרי מוכח בכל פשוטי כלי עץ, דטמאים רק מדרבנן, אף שהשם כלי שבהם הוא מדאור, שגם בהם ילפי' מקרא בתו"כ דמשמשו האדם ומשהא"ד טמא, ואף שהוא ילפותא מ"מ טמאים רק מדרבנן, ומשום דכל הילפותא היא רק לגבי השם כלי, אבל טומאה מדאור ליכא דל"ה דומיא דשק, א"כ כן הוא ממש במדרס, דאף שילפי' מק"ו, דהוא מטמא מדבריהם, וכמו שנתבאר בתכשיט ומשמיע קול, שיש להם שם כלי, ומקב"ט מדרבנן, כ"ה במדרס, דכל שיש בו שם כלי מק"ט מדרבנן.

הרב בן ציון חדש - ר"מ ישיבת סלבודקא

בענין טומאת לבד

בגליון 26 הביא הרב מ.ש.ה.פ. הסוגיא (שבת נו, ב) דג' דברים נאמרו באיסטמא וחד מינייהו דאינה מטמאה בנגעים ופירש"י דעשויה כמין לבד ואינה מטמאה בנגעים דכתיב בגד.

והביא דהתוס' והראשונים (תורא"ש, רמב"ן, ריטב"א, ר"ן ועוד) דנים האם דווקא בנגעים אינו מטמא או גם במת ושרץ, והנחת הראשונים היא שלבד אין לו דין בגד גם לענין טומאת מת ושרץ (אלא שנחלקו בלבד הראוי למדרס האם אומרים "כל הטמא מדרס מטמא טמא מת").

וע"כ הקשה דמפורש בתוספתא (כלים ב"ב ה) ובתו"כ (שמיני פ"ו) דלבד דינו כבגד לטמא במת ושרץ.

וראיתי להעיר: א. גם גבי נגעים מפורש בתוספתא (רפ"ה דנגעים) דלבד מטמא בנגעים כבגד, וא"כ הקושיה היא גם על רש"י (ולפירוש זה בשאר ראשונים הנ"ל) שכותב דלבד אינו מטמא בנגעים [ולהעיר דהמאירי בסוגיא הנ"ל כתב דגבי נגעים לא מצינו אי לבד מטמא, ונראה כוונתו דבמת ושרץ כן מטמא, אלא דקושיית קיימת].

ב. התוס' נסמכו על התו"כ (שמיני פ"ח) שהובא בגמ' (שבת סד, א) האומר שכדי שבגד יטמא צ"ל טווי וארוג. והראב"ד בפירושו על התו"כ מבאר שאין סתירה בין ב' מימרות התו"כ כי מילפותא הא' למדים שלבד הוא כטווי וארוג (וילפותא הב' היא לשלול חבלים ודומיהם שהובאו בתו"כ שם).

ואולי עפ"י יש לבאר בדוחק בדעת רש"י שכתב "כמין לבד" שאין כוונתו ללבד ממש וכן יש לבאר בתוס' ושאר ראשונים, אלא שאינו מועיל לביאור המאירי וכנ"ל. הרב לוי ברגר

כתוב כאן להדיא שהחזקת מהסוג הזה הוא טהור!!! (חותל זה קושיאלע אטום...), אבל לפני שנוגעים עם תרומה בזה כדאי לבדוק עוד פעם, אם זה שהשתמשו איתו כשהרבה זמן כשהוא סגור זה אומר שהוא לא כ"כ עראי... כמו חותלות עכ"פ אם הקושיאלע לא אטום אלא הוא כמו מה שאנחנו נוהגים בסוכות... אזי עקרונית הוא מקבל טומאה... רק צריך לבדוק אם כל החורים שיש למטה הוא נשאר בר קיבול... **ברוכים הבאים לחנות התיקים במרכז הקניה לבני החברים...**

כן... כמו שיש חנות כזו שקוראים לה "חנות תיקים"!!! ככה יש "דבר" כזה בהלכות כלים שקוראים לו "תיקים"!!!! מי שרוצה תיק סטרילי מטומאה... צריך להתאים לו תיק לפי העניין... לדוגמא: גברת כהן היא מורה בסמינר להוראה וגנונת של בני החברים... היא כל יום יוצאת מהבית עם תיק!!! תיק של מורות... אבל כשהיא מגיעה לסמינר זה... זה קצת רגיש... נכון שכאן מלמדים איך להיות גנונת לבני החברים... מלמדים כאן איך גנונת יודעת לזהות לפי הפתק שהילד הביא מה המצב בבית והאם הילד צריך בידוד... אבל כאן המקום ודאי לא סטרילי... ואם היא תבא עם תיק עור קלאסי לבית ספר... היא תצטרך כל יום בסיום הלימודים... לעבור דרך מקווה כלים... לרוקן את כל תכולת התיק... להטביל אותו ו... ובקיצור: זה לא תכלס... בשביל זה צריך תיק מיוחד!!!!

תיק כזה שנפתח כמו שקית חלב שפותחים אותה בשבת... משהו כזה לרוחבו- נפתח מצידו... אז להגיד שזה מאוד נוח... לא הייתי אומר... אבל זה לא מקבל טומאה!!! **והשבוע** המשנה מדברת על משהו מאוד חשוב ואקטואלי... מניפה!!!! מניפה זה המאוורר של פעם... או יותר נכון גם כיום זה משמש כמאוורר למי שמקפיד על חשמל של שבת והמצבר שלו נפל לאחר ארבע שעות של מזגן 1.5 כ"ס) אז נא להירגע... מניפה לא מקבלת טומאה... הרבה יותר מומלץ להשתמש במניפה מאשר במזגן... כי מזגן עלול לעורר בעיות מורכבות... סוף סוף המזגן מוציא מים... ומאיפה המים האלו מגיעים?? מהאדים שהצברו בחלל החדר... ואם בחדר הזה נמצאים אנשים לא טהורים... אז יש סיכוי גדול שהמים שיוצאים מהמזגן טמאים... דלא גרע ממים שבמרחץ אמנם להמבואר בהלכתא למשיחא גליון קודם אפשר לנשום לרווחא ולהשתמש במזגן עיי"ש... **ונסיים** בכובע של הפאה... גם על זה המשנה לא פוסחת... אז אפי' אם נניח שבפיאות יש עבודה זרה... אז עדיין צריך לבדוק!!! אם זה עבודה זרה ממש, אז הפיאות האלו מטמאות במשא... ואז משהו הסיט את הכובע... כבר נטמא בטומאת ע"ז שמטמאה כנדה (עכ"פ לר"ע) אבל אם נניח שהפיאות הם רק משמשי ע"ז... אז הם מטמאים כשרץ... ואז הכובע מצד עצמה הרי לא מקבלת טומאה שהרי "אימום של גודלי מצנפות" הוא משמשי משמשי של אדם שלא בשעת מלאכה... אז הכל בסדר... עכ"פ לא חיייתי שום דעה בעניין... לא לטוב ולא למוטב... (מה שכן... את הכובע עצמה ראוי להשחית קצת שלא להיכשל בלאו ד"לא תעשון אית")

ראית פעם מישהו שמוכר ביצים בלי תבנית ביצים??? האם פעם יצא לך לקחת ביצים ככה בערמות בתוך שקית?? אין!!! זה בלתי אפשרי!!! דא עקא שאצלנו... בחנות של החברים... התבנית זה כלי!!! כן... יש לזה דין של כלי לכל דבר... ואם התבנית מקבלת טומאה אז צריך להטביל אותה... (תנסה להטביל תבנית ביצים)

אז עם הביצים עצמם איכשהו הסתדרנו... השגנו לול סטרילי ולולן ירא שמים שאוכל חולין בטרהרה... אבל כשנוכחנו בתבנית נאנחנו... לך תחפש עכשיו ייצור של תבניות שאוכל חולין בטרהרה... (כל דבר כזה מעלה את המחיר ואת העלויות של ההשגחה) בסוף הוחלט על קומבינה!!! לפני שמכניסים את הביצים בתוך התבנית מנקבים את הביצה... ברגע שעשית נקב בביצה... אפילו קטן... באותו רגע הקליפה מפסיקה להיות שומר והיא כבר לא חיבור... מכאן ואילך גם אם התבנית טמאה היא מטמאה רק את הקליפה של הביצה (לו יצויר... כי קליפה מצד עצמה היא לא ממנים המקבלים טומאה ורק בתורת שומר היה שייך לטמאותה, מורנו הגר"א גרבוז שליט"א) ואילו האוכל עצמו... הביצה עצמה טהורה...

מישהו הציע פתרון נוסף... שאותה סבתא מפורסמת שהיא זו שבחורף עוטפת את הקרמבו בעטיפה המיתולוגית שלו... אז בקיץ היא תעטוף את הביצים... וכידוע: העשוי לתיק טמא, לחיפוי טהור, תבנית ביצים זה תיק!!! ואילו עטיפה של קרמבו זה חיפוי... אם כל ביצה תקבל טיפול אישי ותהיה עטופה בנייר כסף וכדו'... החיפוי הזה יכול לשמש כחציצה!! התבנית... גם אם היא תגע בחיפוי היא תעצור שם ולא תעביר טומאה לביצה...

מידי שנה במוצאי חג הסוכות אנחנו מקיימים את עצתו של רבינו הטור (או"ח סי' רצ"ז) ולוקחים את ההדסים של הושענא... ומוישי שלנו המומחה לענייני קושיאלאך... קולע ומעצב לנו קושיאלע אטום שבתוכו הוא מכניס את ההדסים... וזהו!!! מכאן ואילך כל מוצאי שבת אנחנו משתמשים עם זה לבשמים... (מי שלא יודע במה מדובר... שיכנס לבית חסיד... מנהג נפוץ) כמובן שלאט לאט הריח מתפוגג עד שיום אחד זה נגמר... עכ"פ אנחנו כבר נמצאים עמוק בקיץ... חודשים רבים לאחר חג הסוכות... והריח של ההדסים הוא מאוד קלוש... ואנחנו משאירים אותו רק לרווחא דמילתא... וכמובן חוץ ממנו אנחנו מריחים עוד משהו בשביל הברכה... אבל במוצאי שבת האחרון בדיוק שליומי התינוק היה על הידיים של אמא בשעת הבדלה והוא חשב שזה אוכל והוא התחיל לנשוך את זה... והתברר שהוא נישא באותה שעה על טומאת מדרס... וכעת השאלה האם הוא טימא את הקושיאלע הזה??? במילים אחרות: האם הגיע יומו האחרון של הקושיאלע הזה או לא...??

אז בדיוק בשביל זה יש לנו משנה מפורשת בכלים ט"ז משנה ה': "חותל שהוא נותן לתוכו נוטל מתוכו טמא, ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור..."

נידונים בקרב

המשך מעצ' ח'

הסעודה מכל מקום משתמשים בה כמה פעמים בסעודה ובוה מי יימר שחשיב תשמיש עראי ועי'.

(ג) **ובעיקר** המבואר במתני' דחותל שא"א להוציא ממנו בלי לקרעו חשיב תשמיש עראי, יל"ע הא התמרים שוהים בחותלות זמן רב ומדוע חשיב תשמיש עראי.

[והיה מקום לומר דמה ששוהים בחותלות ומתבשלים בו אינו חשוב שימוש כלי, (ועי' מג"א סי' שיי"ד סקי"ב) אמנם לפי"ז יש לעיין אם מועיל מה שיכול להכניסם ולהוציאם כיון שהשהות בתוכם אינה לשימוש כלי].

והנה בשו"ע או"ח סי' שיי"ד ס"ח כ' דמות לקרע חותלות בשבת דה"ז כמי ששובר את קליפת אגוזים ושקדים, והיינו שהחותלות בטילות לתמרים שבתוכם ואין בהם משום סתירת כלי בשבת.

ויש מקום לומר דזה הטעם במתני' שחותל שא"א להוציא ממנו אלא בקריעתו או בהתרתו אין לו תורת כלי, והיינו דכיון שהחותל משמש רק לפירות אלו וכשמוציאים אותם ממנו משליכים אותו לאשפה, הרי הוא בטל אליהם, ומשא"כ בעשוי להכניס ולהוציא אין החותל בטל לפירות שבתוכו דהא עתיד לשמש לעוד פירות גם אחר שייצאו ממנו ולכן מקבל טומאה.

[ולפי"ז אין שייכות בין כלי ח"פ לדין חותלות דמתני' דהטעם שאינו יכול להוציא בלי שיקרענו טהור הוא לא משום שהוא שימוש ח"פ אלא משום שבוה הוא בטל לפירות שבתוכו, וזה שייך רק במשמש לדבר אחד בלבד ולא לכלים שנותנים בהם כמה פעמים].

אמנם יל"ע ממש"כ הר"ש שהטעם בחותלות הוא משום שהם לתשמיש עראי, ובדוחק י"ל דלשון עראי הוא חסרון חשיבות, וכמו שכ' הר"ש בשילהי פירקין על חיפוי כלים שטהרתו

משום שהוא תשמיש עראי וצל"ע.

בדין סגנויות של עלין

(ד) בפירקין (מ"ה) שנינו סגנויות של עלין טהורות, וכ' הר"ש משום שאינו אלא מלאכת עראי, ובחידי' הגר"א כתב סגנויות וכו' וכתב הערוך משום דעראי וכמ"ש הר"ש וצ"ל דאינו מתקיים כלל ע"כ. ולכא' כוונת הגר"א שטעם טהרתם הוא משום דבר שאינו מתקיים, וכמבואר בתוספתא (ב"מ פ"ז ה"ג הובא בר"ש לקמן פי"ז מט"ו, וכ"פ הרמב"ם פ"ב מכלים ה"א) שהעושה כלי מדבר שאינו מתקיים כגון דלעת אינו מקבל טומאה, ועל כן בסגנויות של עלין שאינם מתקיימות טהורות.

אמנם מדברי הגר"א לא נראה שבא לחלוק על פי' הר"ש אלא להוסיף על דבריו, ולומר דהטעם של מלאכת עראי אינו מספיק, אלא אם הוא דבר שאינו מתקיים, [וצ"ל שעדיף מדלעת שאינה מתקיימת אפי' ליזמן קצר ולכן אי"צ בה את הטעם של מלאכת עראי].

ונמצא לפי"ז בדברי הגר"א מבואר שגם כלי העושה מלאכת עראי מקבל טומאה, ורק אם יש בו חסרון שאינו מתקיים טהור, וקשה מאי שנא מחותל שטהור מצד שמלאכתו עראי. [והיה מקום לומר דכוונת הגר"א להוסיף שגם בשימוש עראי צריך שיהא חסרון בעצם אמנם לעיל אות א נתבאר מד' התוספתא שאפי' כשאין חסרון בעצם טהור]

ואי נימא דהטעם שחותלות טהורות הוא משום שבטילים לאוכל שבתוכם וכקליפת פירות י"ל דבסגנויות לא שייך טעם זה שאינם משמשים אלא להחזיק את הפירות, ועוד שמשתמי' שים בהם יותר מפעם אחת ואינם מתבטלים לפירות מסוימים, ועל כן חוץ מהטעם של מלאכת עראי צריך לטעם של אינו מתקיים

א"נ יש לדחוק דמש"כ הר"ש דמשמשים מלאכת עראי הכוונה שאינם חשובים וכמו בשילהי פירקין גבי חיפויין וכנ"ל ועיקר טעם טהרתם הוא רק משום שאינם מתקיימים וכדלעת ועי'

אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיכוי הרבים

ניתן לתרום בעמדת קהילות

קופה מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי טהרות

וכן בקו הצדקה בשלוחה הנל' 0732757000

לקבלת הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: 8592161@GMAIL.COM

כמו כן בכל עניני הגליון ניתן לפנות במייל הנ"ל

או בפנל' 0548592161

ניתן להשיג את הגליון מידי שבוע: בני-ברק: רח' ראב"ד 31 משפ' ברמן

ירושלים: ישיבת מיר- הרב בצלאל טרוביץ טל: 0533165655

קריית ספר: רח' נתיבות המשפט 67 משפ' זכריש